

klasikler

luigi pirandello aydaki at

türkçesi hale ayiz pendezzini

alakarga

AYDAKİ AT

Luigi Pirandello (1867-1936), Sicilyalı yazar ve oyun yazarı. 1934 yılında aldığı Nobel Edebiyat Ödülü'yle edebi gücü evrensel boyutlara ulaşmıştır. Olağanüstü nitelikte kabul edilen edebi ve teatral yeteneğini temsil eden eserleri sıkıntılarla dolu yaşamından izler taşımaktadır. En tanınmış eserleri olan *Il fu Mattia Pascal* (Mattia Pascal Sahiden Yaşadı mı Yaşamadı mı), *IV.Henri, Sei personaggi in cerca d'autore* (Altı Kişi Yazarını Arıyor), *Uno, nessuno, cento mila* (Biri Hiçbiri Binlercesi) gibi roman ve oyunlarının yanında, Pirandello'ya has o yer yer acı veren muhteşem mizahla süslenmiş kısa öykü seçkileri de Pirandello'nun başarısını gözler önüne sermektedir.

Hale Ayiz Pendezzini; 1985'de İstanbul'da doğdu. 2009 yılında Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra bir dönem Eskişehir'de öğretmenlik yaptı ve ardından İtalya'ya yerleşti. 2012 yılında Milano'da bulunan bir çeviri stüdyosuyla İtalyancadan Türkçeye çeviriler yapmaya başladı. Halen İtalya'da yasayan Hale Ayiz Pendezzini, çeşitli okullarla anlaşmalı olarak İtalyanlara Türkçe dersleri vermekte ve çeviri yapmaya devam etmekte. Henüz yayımlanmamış bir kitabıyla birlikte *Aydaki At* ikinci kitap çevirisidir. *AltZine* dergisinde yayımlanmış bir öyküsü de bulunmaktadır.

Luigi Pirandello
Aydaki At / Un Cavallo Nella Luna

Alakarga 198
Edebiyat 158

1. Baskı: Ocak 2019

ISBN 978-605-9315-47-0

Sertifika No: 24365

© Alakarga Yayıncılık 2019
Tüm hakları saklıdır.

Yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni: Faruk Duman
Düzelti: Arzu Bahar
Kapak Görseli: Faruk Duman
Kapak Tasarım: Umut Pehlivanov
Kapak Uygulama ve Dizgi: Özge Boz

Baskı ve Cilt:
Arı Matbaacılık Serkan Arı: 0212 612 33 34
Matbaa Sertifika No 31900

Alakarga Sanat Yayınları
Osmanağa Mah.
Gazi Osman Paşa Sok. No: 10/4
Kadıköy-İSTANBUL

alakargadukkan.com
alakarga.com.tr
alakargakitap@gmail.com
twitter.com/alakargakitap
facebook.com/alakargayayinevi
instagram.com/alakarga_yayinlari

Luigi Pirandello

■

Aydaki At

Türkçesi: Hale Ayiz Pendezzini

ÖYKÜ

alakarga

İÇİNDEKİLER

Aydaki At
7
Kara Oğlak
19
Bellek Emeklileri
31
Ebabil ile Minik Kırlangıç
41
Mimma Hatun
53

AYDAKİ AT

Eylül ayında, kuru kilden toprağıyla Afrika denizine[1] doğru kayacakmış gibi görünen sarp bir uçurumla sınırlanan o platonun üzerine yayılmış, uzun yaz güneşlerinin altında zaten fazlasıyla kavrulmuş kırlar hüzünlüydü; kararmış anızlarla diken diken! Yine de, yeni evli çiftin, balayılarının en azından ilk günlerini burada geçirecekleri kesinleşmişti.

Damadın içinde bulunduğu durumdan dolayı bu kararın alınması kaçınılmazdı.

O bol güneşli arazilerin tam ortasında, tek tük badem ağaçları ve birkaç da asırlık Sarazen zeytini[2] kütüğüyle çevrilmiş ıssız ve antik villanın salonlarından birinde

1. Akdeniz kastediliyor. (ç.n.)

2. Sicilya bölgesine has zeytin çeşidi. Ortaçağ'da uzun zaman ada Arap istilasında kaldığı için Sarazen ismi Sicilya'ya has birçok ürünü tanımlamada kullanılır. Sarazen: Batılıların Müslümanlara verdiği ad. (ç.n.)

hazırlanmış düğün yemeği, davetliler için bir şenlik havasından çok uzaktı. Yirmili yaşlarına yeni girmiş şişman ve sarışın damadın, kadifemsi bir tenle yumrulanmış kıpkırmızı yüzünde parıldayan minicik siyah gözleriyle deli gibi bir oraya bir buraya bakışından, yemeden içmeden kesilmiş halinden, kırmızıdan morun tonlarına doğru değişip duran yüzünün ifadesinden, gitgide daha da küçülen, keskince parlayan gözleriyle tuhaf tavırlarının yol açtığı huzursuzluktan; daha doğrusu bütün bunların yarattığı şaşkınlıktan kurtulmayı başaramıyordu konuklar.

Köklü Berardi ailesinin tek varisi olduğu için bir hayli zengin olan bu genç adamın, delice bir aşka kapılmış halde, şimdi yanı başında oturan gelin uğruna intiharın eşiğine gelecek raddede çılgınlıklar yaptığı bilinen bir gerçekti. Gelinse, Sicilya'ya bir yıl önce gelen ve ada sakinleriyle ilgili oldukça olumsuz önyargıları bulunan albayın biricik kızıydı ki albay kızını, tıpkı vahşilerin arasına düşmüşcesine orada öylece bırakmamak adına, bu nikâhın kıyılmasına izin vermeyi hiç ama hiç istememişti.

Damadın görünüşünün ve davranışlarının davetliler üzerinde yarattığı şaşkınlık, onlar gencecik gelinin etrafını saran havayla damadın halindeki zıtlığı gördükçe, giderek artmaktaydı. Gelin, henüz küçük bir kız çocuğu gibiydi; canlı, taze, yabancı. Rahatsız edici her bir düşünceyi, zarafet, saflık ve aynı zamanda kurnazlıkla dolu canlı hamlelerle, omuzlarından bir çırpıda silkip atabildiği izlenimini veriyordu. Kurnaz, ama hiçbir şeyden haberi olmayan yaramaz bir çocuk gibi kurnaz... Çocukluğundan itibaren annesiz büyümüş olan öksüz

gelinin, evlilik hayatına da aslında tamamen hazırlıksız bir şekilde girmekte olduğu açıkça görünüyordu. Düğün yemeği faslının nihayete ermekte olduğu bir an davetliler, gelinin damada bağrışını duyup, yüzlerinde asılı kalan gülümsemelerle öylece donup kaldılar:

"Aman Tanrım, Nino, ne diye o gözlerini öyle börülce gibi küçültüyorsun? Bırak beni... Olamaz, yanıyorsun sen! Neden ellerin böyle cayır cayır? Baba, tut bak, nasıl da yanıyor elleri... Ateşi mi var?"

Dikenlerin arasında kalmışçasına gerilen albay, davetlilerin oradan ayrılışlarını hızlandırmaya çalıştı. Elbette! Kendisine neredeyse uygunsuz bir durummuş gibi görünen bu tiyatro gösterisini bir an evvel ortadan kaldırması gerekiyordu çünkü. Misafirlerin hepsi, yerlerini almak üzere altı at arabasına doğru dağıldılar. Albayın, kendisi gibi dul olan dünürüyle birlikte oturduğu at arabasıysa adım adım ilerlerken en geride kalmıştı. Çünkü damat arabanın bir yanında annesinin elini, gelinse diğer tarafta babasının elini tutmuş halde bir süre, uzak şehre doğru uzanan ana yolun ağzına kadar böylece yürüyerek onlara eşlik etmek istemişlerdi. Nihayet yol ağzına geldiklerinde albay kızının alnını öpmek için eğildi, öksürdü ve şöyle mırıldandı:

"Hoşça kal Nino."

Diğer taraftaysa damadın annesi, gülümsedi:

"Hoşça kal Ida."

Bu sözlerin ardından at arabası, diğer misafirleri taşıyan arabalara yetişmek üzere süratle yola koyuldu.

Gelin ve damat bir süre daha, at arabasını bu sefer

de gözleriyle takip edebilmek için orada öylece kaldılar. Aslında arabanın gözden kayboluşunu izleyen sadece Ida'ydı. Zira Nino, olduğu yerde duran gelinine doğru gözleri sabitlenmiş bir halde, ne bir şey görmekte ne de duymaktaydı. Sonunda olmuştu işte; Ida ile baş başa kalmıştı. Tamamen, tamamen ona aitti işte... O da ne? Ağlıyor muydu yoksa?

"Baba..." dedi Ida, elindeki mendili babasına doğru sallarken, "orada, görüyor musun? O da..."

"Ama sen Ida, sen ağlama, Ida'm benim..." diye kekeledi Nino, neredeyse hıçkıran bir sesle. Tir tir titreyen vücuduyla gelinine sarılmak istedi.

Ida geri çekildi:

"Hayır, bırak beni... Lütfen..."

"Gözlerini ben kurulamak isterim..."

"Teşekkür ederim ama hayır canım; ben kendi kendime kurularım..."

Nino orada öylece, gülünç bir halde; acınası bir yüzle ve yarı açık bir ağızla kalmıştı. Ida gözyaşlarını tamamen kuruladıktan sonra,

"Neyin var senin?" diye sordu Nino'ya. "Tir tir titriyorsun... Hay Allah, hayır Nino, karşımda böyle durma... Beni güldürüyorsun... Dediğime kulak ver; eğer bir başlarsam gülmeye, kendimi zor durdururum, ona göre! Dur, seni uyandırayım..." dedi ve ellerini nazikçe Nino'nun şakaklarına yerleştirip gözlerine üfledi. O parmakların değişiyle, o dudaklardan gelen nefesle Nino sendeledi, dizlerinin kesildiğini hissetti ve tam düşmek üzereyken Ida gürültülü bir kahkaha eşliğinde,

"İnanmıyorum sana, şu koskoca yolda düşüyorsun ha? Aklını mı kaçırdın sen? Hadi gidelim, gidelim... Bak, oraya... Oradaki tepeciğe çıkalım... Oradan at arabalarını görebiliriz! Hadi bakmaya gidelim!" deyip Nino'yu kolundan güçlü bir şekilde tutarak, çekiştire çekiştire sürüklemeye başladı.

Etraflarını saran ve üzerinde uzun zamandır kurumuş otların, bitkinin, çalı çırpı kırıntısının yayılmış olduğu kırsal alandaki boğucu sıcağın içinden, neredeyse bin yıllık yoğun bir nefes yükselmekteydi. Bu nefes, nadasların üzerinde kümelenmiş küçük yığınlarda mayalanan gübrenin sıcak sıvısına, canlı kalmayı becerebilmiş yaban nanelerinin kesif kokularına ve adaçayı rayihasına karışıyordu. O yoğun esinti, o sıcak sıvı ve kesif kokular sadece damadı etkiliyordu. Gelinse, Hint incirlerinin ördüğü sık çitlerin ardındaki yakılmış anızlardan geriye kalan sarımsı diken tutamlarının arasında, tarla kuşlarının güneşin altında koşarken nasıl da neşeyle ötüştüklerini duyuyordu. Uzaktaki çiftliklerin avlularında, iyi şeyler müjdelercesine öten horozların sesi, geniş düzlüklerin boğucu sıcağının ve afallatan sessizliğin içinden ulaşıyordu kulaklarına. Arada bir, yakınlardaki denizin, badem ağaçlarının daha şimdiden yer yer sararmaya ve seyrelmeye başlamış yorgun yapraklarıyla, zeytin ağaçlarının o sık, sivri ve kurşuni yapraklarını kımıldatmaya gelen rüzgârın serinletici soluğunun bedenine çarptığını hissediyordu.

Kısa süre sonra tepeciğe ulaştılar ulaşmasına ama Nino ayakta duramayacak hale gelmiş; koşmanın verdi-

ği yorgunlukla adeta turşusu çıkmıştı. Oturmak istedi, Ida'yı belinden tutup çekerek yanına oturtmaya yeltendi. Lakin Ida kendini korurcasına:

"Önce bir bırak da bakayım..." dedi.

Ida, içten içe huzursuz olmaya başlamıştı. Fakat bunu belli etmek istemiyordu. Nino'nun bazı tuhaflıklarından, nedeni anlaşılamayan direnimlerinden rahatsızdı. Durmayı bilmiyor, durmak istemiyordu Ida; tekrar kaçmak, tekrar uzaklaşmak istiyordu. Gün boyunca onu sarsmak, dikkatini dağıtmak istiyordu, kendi dikkati de böylece dağılacaktı.

Tepenin öte yanında, sonsuzmuş gibi görünen bir ova uzanmaktaydı. Firez yangınından kalan siyah izlerin, üzerinde menderesler gibi kıvrıldığı bir anız denizi ve bu kıvrımların aralarında, sarımsı dikenliğin düzenini yeşil çalılıklarıyla kıran, oraya buraya serpilmiş birkaç meyan bitkisi veya kapari demetleri bulunmaktaydı. Orada, aşağıda, o engin sarı denizin uzak bir yakasında, uzun karakavakların arasından, bir çiftliğe ait çatılar seçilmekteydi.

Ida oraya, o çiftlik evine kadar gitmeyi teklif etti kocasına. Oraya varmak ne kadar sürerdi acaba? Bir saat, bir saatten daha az? Saat daha beşti. Düğün yemeğinin düzenlendiği villada, henüz masalar bile toplanmamıştı. Akşam olmadan geri dönerlerdi ne de olsa.

Nino bu fikre karşı koymaya çalıştı, fakat Ida onu ellerinden çekip ayağa kaldırdı ve üzerinde bulundukları tepeciğin, o anız denizine doğru uzanan kısa yamacından aşağı doğru süratle koşmaya başladı. Tıpkı bir ge-

yik gibi çevik ve hızlıydı Ida. Oysa Nino, koşarken nefes nefese kalıyor, sersemleştikçe sersemleşiyor, gittikçe daha çok kızarıyor ve terliyordu. Bir türlü yetişemediği ve takip etmekte zorlandığı karısına sesleniyor, yardım istiyordu...

"Hiç olmazsa elimi tut! Hiç olmazsa elimi..." diyerek peşi sıra gidiyordu.

Derken Ida bir çığlık atarak aniden durdu. Önünden, gak gak gaklayan bir karga sürüsü yükseldi. Biraz ötesinde, yerde, ölü bir at uzanmaktaydı. Ölü mü? Hayır, hayır, ölü değildi; gözleri açıktı... Ama o gözler! Aman Tanrım, onlar nasıl gözlerdi öyle! Adeta bir iskelete dönmüş haldeydi at.. Ya o tek tek sayılan kaburgalar... O kalça kemikleri...

Nino, tükenmiş bir halde ulaştı oraya; hırıltılar eşliğinde,

"Gidelim buradan..." dedi, "hadi, hemen! Ne diye bakıyorsun? Hadi geri dönelim!"

"Yaşıyor, baksana!" diye haykırdı Ida, muazzam bir merhametle dolmuştu içi. "Başını kaldırıyor... Tanrım, bu gözler nasıl gözler böyle! Bak Nino..."

"Evet ama," diyebildi zar zor Nino, hâlâ nefes nefeseydi zira, "onu buraya atmak için getirmişler... Bırak, hadi gidelim artık... Buraya atmalarının ne anlamı vardı ki? Havada zaten ağır bir koku var, duymuyor musun?"

"Ya o kargalar?" diye haykırdı Ida, tiksintiyle ürpermişti. "Ya o kargalar bu atı canlı canlı yerlerse?"

"Hadi ama Ida, Tanrı aşkına..." diye yalvardı Nino, avuçlarını birleştirerek.

"Nino, yeter artık!" diye bağırdı Ida, onu böyle yalvaran bir ahmak halinde görmek öfkeyle dolmasına sebep olmuştu. "Cevap ver: Ya onu canlı canlı yerlerse, dedim!"

"Ben nereden bilebilirim ki onu nasıl yiyip yemeyeceklerini? Ölmesini bekleyeceklerdir..."

"Neden burada böyle ölmekte? Açlıktan mı, susuzluktan mı?" diye devam etti Ida, merhamet ve iğrentiyle buruşmuştu yüzü. "Yoksa yaşlı diye mi? Onunla işleri bittiği için mi? Ah zavallı hayvan! Ne korkunç! Ne rezalet! Şu görgüsüz köylülerin nasıl bir yüreği var böyle? Nasıl bir yürek var sizde, buralılarda?"

"Afedersin ama," dedi Nino, tavrını değiştirerek, "sadece bir hayvan için bu kadar merhamet duyuyorsun..."

"Duymamam mı gerekirdi?"

"Bana karşı merhametten bir zerre dahi yok ama!"

"Ne yani, sen hayvan mısın? Anızların arasına fırlatılmış bir halde, açlıktan ve susuzluktan ölüyorsun galiba, öyle mi? Dinle... Nino, hele şu kargalara bir bak, bak havaya... Daire oluşturuyorlar... Of nasıl da korkunç bir şey, nasıl da aşağılık, canavarca... Bak... Ah zavallı hayvan... Hadi onu kaldırmaya çalış! Nino, baksana kımıldıyor... Belki yeniden yürüyebilir... Nino, hadi ona yardım edelim... Kalk!"

"Nasıl yani, bunu benim yapmamı mı bekliyorsun?" diyerek öfkeyle patladı artık Nino. "Onu sürükleyebilir miyim sence? İstersen omuzlarıma alıp taşıyayım. Bir atımız eksikti, bir bu eksikti... Onun yürüyebileceğini nasıl düşünürsün? Yarı ölmüş bir halde olduğunu görmüyor musun?"

"Peki ya ona yiyecek bir şeyler getirsek?"

"E hadi içecek bir şeyler de getirelim!"

"Of nasıl da kötüsün Nino!" dedi Ida, gözlerinde yaşlarla. Sonra, iğrenme duygusunu aşarak, atın başını hafifçe okşamak üzere eğildi.

Ön ayaklarından destek alıp dizlerinin üzerinde zar zor doğrulabilmiş at, o sonsuz sefaletin içinde zavallı bir halde olmasına rağmen, yerden kaldırdığı boynunu ve başını, asil güzelliğinden kalan son kalıntıymış gibi sergilemekteydi.

Nino, belki kanı bulanmış olduğundan, belki gelininden gördüğü amansız kötülük yüzünden, belki de az önce koşup ter içinde kalmış olduğu için, aniden aşırı bir üşüme hissetti; tüm vücudunu garip bir titreme aldı ve dişleri birbirine çarpmaya başladı. Ceketinin yakalarını içgüdüsel olarak kaldırdı, ellerini ceplerine sokup karamsar, giysilerinin içinde büzülmüş ve umudunu kaybetmiş bir halde biraz uzağa, bir taşın üzerine oturmaya gitti.

Güneş zaten batmıştı. Aşağıdaki ana yolun üzerinden geçen at arabalarının çıngırakları uzaktan duyulmaktaydı.

Alnı ateşler içinde yanıp kanı damarlarında fokurdarken, nasıl olur da dişleri böyle soğuktan birbirine çarpardı? Kulakları çınlıyor; sanki uzaklarda bir yerlerde binlerce çan çalıyordu. Tüm o stres, endişe, o gergin bekleyiş, Ida'nın kaprisli soğukluğu, o kan ter içindeki koşuş ve şimdi de şu at; şu lanet olasıca at! Aman Tanrım, bir kâbus muydu bu? Uyurken üstüme çöken bir

kâbus, değil mi? Belki de yüksek ateşten dolayı havale? Ya da daha beter bir sayrılık... Evet! Ne kadar da karanlık etraf, Tanrım... Nasıl bir karanlık bu! Yoksa kararan gözleri miydi? Konuşamıyordu da, bağıramıyordu... Onu çağırıyordu: Ida, Ida! Ama yanıp kurumuş boğazından artık tek bir ses dahi çıkamıyordu.

Neredeydi gelini? Ne yapıyordu?

Ida, at için yardım istemek üzere, o uzaktaki çiftlik evine gitmişti; ölmekte olan hayvanı buraya sürükleyenlerin, bizzat oradaki çiftçiler olduğunu aklına dahi getirmeden...

Nino ise oturup kaldığı taşın üzerinde yalnız kalmış, tıpkı o taşa tünemiş kocaman bir baykuş gibi görünmekteydi. İki büklüm eğilmiş, kendi kendini sıkıca sarıp sarmalamış biçimde, şiddeti sürekli artan bir titreyişe tutulmuş haldeydi. Bir an, belli belirsiz bir şey gördü; ona öyle geliyordu ki... Evet evet, gerçekti işte, tüyler ürpertici olsa da gerçek. Başka bir dünyaya ait bir manzara gibi görünüyor olsa da gerçek. Böyle gözlerinin önünde, bakışlarını ezelden beri Nino'ya dikmiş bakıyor da olamazdı ama... Ay... Başka bir dünyadan geliyor gibi görünen farklı bir ay ama: O sarı anız denizinden yavaşça yükselen koskocaman bir ay ve o devasa, buğulu bakir diskin tam ortasındaki siyah imge: Yukarıya doğru uzanmış boynuyla halen beklemekte olan o atın kafatasına dönüşmüş kara kafası... Kargalar gökyüzünde gaklayıp, çember oluşturup uçuşurken at, böylesine çarpıcı bir siyahlıkla, o bakir renkli diskin önünde, öylece sonsuza dek bekleyebilirdi belki de...

Ida hayal kırıklığına uğramış ve öfkeli, kaybolduğu ovada sürekli bağırıyordu:

"Nino! Nino!"

Geri döndüğünde ay çoktan yükselmişti, atın başı yeniden yere düşmüştü; ölmüş gibiydi. Ya Nino... Nino neredeydi?

"Ah, işte orada, o da yerde... Uyuya mı kaldı acaba?"

Ona doğru koştu ve Nino'yu can çekişirken buldu; onun da yüzü toprağa dönük, gözleri şişmiş ve iyice kısılmış, rengi neredeyse kapkara olmuştu; nefesi kesiliyor, tıkanıyordu.

"Aman Tanrım!"

Neredeyse aklını yitirmiş bir halde etrafına bakındı, ata yedirmek için o çiftlik evinden getirdiği bakla taneleriyle dolu avuçlarını açtı... Dolunaya baktı, sonra ata ve sonra da hemen yanı başında, yerde ölmekte olan adama; o da at gibi ölmekteydi işte. Bayılacak gibi oldu ve aniden, tüm bu gördüklerinin gerçek olmadığı şüphesiyle dolup taştı içi. Sonra dehşete kapılmış bir şekilde, villaya doğru kaçmaya başladı. Bir yandan da bağıra çağıra babasına seslenmekteydi; kendisini oradan uzağa götürmesini dilediği babasına, ey Tanrım! Kim bilir ne sebeple can çekişmekte olan şu adamdan uzağa... Şu attan, şu çılgın ayın ışığından, gökyüzünde gaklayıp duran şu kargaların gölgesinden uzağa... Hepsinden uzağa, çok uzağa, uzak... Uzaklara...

KARA OĞLAK

Hiç şüphesiz Bay Charles Trockley haklıdır. Daha doğrusu, Bay Charles Trockley'in hiçbir zaman haksız olamayacağı savını kabul etmeye hazırım, zira "haklılık" ve "Bay Charles Trockley" aslında tek bir şeydir. Bay Charles Trockley'in her hareketi, her bakışı, her bir kelimesi öylesine ciddi ve kusursuz, öylesine ölçülü ve kendinden emindir ki, hangi durumda olursa olsun fark etmez, onun haksız olmasının mümkün olmadığını, kim olursa olsun onaylamak zorundadır. Her şeyden evvel, başkalarıyla yüzleşmesini gerektirebilecek her meselenin veya gerçekleşmesi muhtemel her türlü olayın karşısında, derhal aldığı pozisyondan onu bir milim oynatmanın imkânı yoktur ve böyle bir girişim, beyhude bir çaba olmaktan öteye gidemez.

Bir örnek vermek gerekirse, mesela ben ve o, aynı yıl,

aynı ay ve neredeyse aynı günde doğduk; o İngiltere'de, bense Sicilya'da. Bugün, haziranın on beşi, o kırk sekiz yaşını doldururken ben kırk sekiz yaşımı, ayın yirmi sekizinde kutlayacağım. Güzel... Öyleyse önümüzdeki sene o haziranın on beşinde, bense yirmi sekizinde, kaç yaşında olacağız? Bay Charles Trockley asla şaşmaz, bir dakika bile tereddüt etmez; kesin bir katilikle, gelecek senenin on beş ve yirmi sekiz haziranında, ikimizin de bir yaş daha edinmiş, yani kırk dokuz yaşımızı doldurmuş olacağımızı savunur.

Bay Charles Trockley'i haksız bulmak mümkün müdür?

Zaman, herkes için eşit kabul edilebilecek bir hızda geçmez oysa. Ben, sadece bir günden, hatta sadece bir saatten, onun sağlıklı yaşamının sert disipliniyle geçen on senesinde bile alamayacağından daha çok hasar alabilirim; ruhumun içler acısı karmaşıklığı yüzünden, bu sene boyunca, tam bir ömür boyundan daha fazla yaşayabilirim. Bedenim, onun bedeninden daha güçsüz ve onunkine göre daha az bakımlıdır ve dahası, bu kırk sekiz yıl içinde benim vücudumun yıprandığı kadar, Bay Trockley'in vücudu, yetmiş yaşında bile kesinlikle bu kadar yıpranmış olmayacaktır. Öyle ki, gümüş beyazına bürünmüş tüm o saç tellerine rağmen, pişmiş ıstakoz rengindeki yüzünde halen en ufak bir kırışıklık bile olmamasının yanında, hâlâ her sabah, delikanlılara özgü çevik hareketlerle eskrim yapabilecek güçte kuvvettedir.

E peki bu kimin umurunda? İster gerçeklere dayansın, isterse düşünsel boyutta olsun, tüm bu görüşler

Bay Charles Trockley için boş ve mantıktan çok uzaktır. Mantık Bay Charles Trockley'e şöyle söyler ki ben ve o, yapılan hesaplamalar doğrultusunda, gelecek senenin on beş ve yirmi sekiz haziranında, bir yaş daha edinmiş, yani kırk dokuz yaşımızı doldurmuş olacağızdır.

Bunu demiş olduktan sonra, Bay Charles Trockley'in başına son zamanlarda neler geldiğini bir dinleyin şimdi ve eğer başarabilirseniz, onu haksız bulmaya çalışın.

***

Geçen nisan ayında, İngiltere'nin Lordlar Kamarası'na üye, bir hayli zengin ve saygın Sir W. H. Holloway'in gencecik ve yaşam dolu kızı Miss Ethel Holloway, İtalya'da bir gezi için, rotası Baedeker tarafından çizilmiş olan her zamanki güzergâhı takip ederek Sicilya'ya, Agrigento'ya, Dorik stilli antik şehrin muhteşem kalıntılarını görmeye gelmiş. Afrika denizinin sıcak esintisinde, nisan ayıyla birlikte çiçeklenen badem ağaçlarının beyazlığının her yerini süslemiş olduğu büyüleyici güzellikteki kırlar, onu adeta baştan çıkarmış ve böylece, günümüzün yoksul ve engebeli kasaba bozmasının üzerinde yükselen, geniş kırların arasında çok hoş bir yerde konumlanmış Hôtel des Temples'te bir gün daha kalmaya karar vermiş.

Bay Charles Trockley yirmi iki senedir, Agrigento'da muavin konsolosluk yapmaktadır ve tam yirmi iki senedir her gün batımında, elastik ve ölçülü adımlarıyla tepedeki yukarı şehirden, üzerinde bir zamanlar, ölümlü şehirler arasındaki muazzam güzelliğiyle yüceltilmiş, gösterişli mermer yapılarla bezenmiş antik Pindaro'nun

yükseldiği Akrea tepesinin yamacını kesen sarp set üzerindeki havadar ve ulu Antik Akragas tapınaklarının harabelerine yürüyerek gider.

Eskilerin dediğine göre Akragaslılar her gün, sanki ertesi gün öleceklermiş gibi yemek yer, evlerini de sanki hiç ölmeyeceklermiş gibi inşa ederlermiş. Şimdi ise Agrigentolular az yemekteler, zira hem şehirdeki, hem de kırsal kesimdeki sefaletin boyutları oldukça büyük ve pek çok savaştan, yedi büyük yangından ve yağmalardan sonra, antik şehrin evlerinden geriye hiçbir iz kalmamış. O evlerin yerinde, badem ve zeytin ağaçlarından bir koruluk yükselir ki işte bu yüzden oraya "Şehir Ormanı" denmektedir. Zeytin ağaçlarının uzun saçları, dinsel bir tören alayı misali, görkemli tapınakların sütunlarının neredeyse altına dek uzanır ve o terk edilmiş tepelere huzur gelmesi için dua eder gibi görünür. Akragas nehri, antik şehir kalıntılarıyla bezeli setin altındadır, suyu oldukça gür akar ki Pindar bir zamanlar bu nehri, sürülerin zenginliği olarak yüceltmiş. Şimdilerdeyse her şeye rağmen, birkaç keçi sürücüğü, taşlı nehir yatağını geçer; kayalık yamaca tırmandıktan sonra, günümüze bir bütün olarak ulaşabilmiş antik Concordia tapınağının görkemli gölgesinde uzanmak ve geviş getirmek için cılız meraya gelirler. Keçi çobanı, tıpkı bir Arap gibi kaba saba ve uykuludur, o da sarp tapınak girişinin basamaklarında uzanır ve kamıştan kavalıyla ağlamaklı sesler çıkarır.

Keçilerin tapınağa sızması Bay Charles Trockley için her zaman, kutsal şeylere edilen korkunç bir küfür mahiyetinde olmuştu ve dolayısıyla anıtların bekçilerine sayı-

sız defa resmi ihbarda bulunmuş ancak, düşünceliymiş gibi yapan hoşgörülü gülümsemeler ve omuz silkmeler dışında bir yanıt alamamıştı hiçbir zaman. Bay Charles Trockley, bu rutin yürüyüşlerinde ona eşlik ettiğim zamanlarda, o gülümseme ve omuz silkmelerinden kaynaklanan öfkeyle titreyerek durumdan birkaç defa bana da şikâyetçi olmuştu. Sıklıkla gerçekleşegeldiği üzere, ya Concordia tapınağında, ya biraz daha yukarıdaki, dişsiz bir tarağa benzeyen Hera Lacinia'da ya da yere düşüp kalmış şehit yoldaşlarını korurcasına, yaralı bir nöbetçi gibi tek başına dikilen, bir çentik kolondan ibaret olan; halk dilinde "Devler Tapınağı" diye adlandırılan yerde, Bay Charles Trockley sık sık, Hôtel des Temples'ten harabeleri görmeye gelen, kendi yurttaşlarının oluşturduğu turist gruplarıyla karşılaşır. O kızgınlıkla yurttaşlarının dikkatini kolonların gölgesinde uzanan ve geviş getiren keçilerin küfrüne yöneltir: Ne orada geçen onca yıl ne de aynı görüntüyü sürekli görmenin verdiği alışkanlık öfkesini ne bir şekilde kesebilmiş ne de bir nebze olsun dindirebilmiştir. Ama gerçeği söylemek gerekirse, İngiliz ziyaretçilerin hepsi, Bay Charles Trockley'in öfkesini paylaşmamaktadır. Tam tersine birçoğu için, kırsal kesimin büyük ve unutkan terkinin ortasında yapayalnız kalan tapınaklardaki o keçilerin dinlencesi, tıpkı gölgelerinde dinlendikleri harabeler gibi bir başlarına olmalarından dolayı, belli bir şiirselliğe bile sahiptir. Bay Trockley'in o manzarayı bir rezalet olarak görmesiyle birlikte yurttaşlarının çoğu çok hoş bulmakta, hatta o manzaraya hayranlık duymaktadır. Tüm bu hoş bulma ve

hayranlıkların içinde en çok kendini gösterense, geçen nisan ayında, gencecik ve yaşam dolu Miss Ethel Holloway'inki olmuştur. Bay Charles Trockley kendisine eşlik etmekte ve tam da o anda, ne Baedeker'in ne de başka herhangi bir rehberin kıymetini bilmediği bazı değerli arkeolojik bilgiler vermekteyken, keçilere kızgın muavin konsolosa aniden sırtını dönüp, orada burada uzanmakta olan keçilerin arasında, sanki çevresinde, ışığın etrafında uçuşan titrek sinekler dans ediyormuş gibi çifte ata ata koşturup duran, birkaç gün önce doğmuş sevimli bir kara oğlağın, aman Tanrım evet, bir oğlağın peşinden koşma ihtiyatsızlığını gösterecek kadar ileri gitmişti. O oğlak ki, cesur ve dengesiz sıçrayışlarına sanki kendisi de şaşıp kalıyormuş gibi görünüyordu; kendisi için halen belirsiz olan hayat sahnesindeki en ufak bir ses, en hafif esinti, en küçük gölge bile onu ürpertmeye yetiyor ve ürkeklikten tir tir titretiyordu.

O gün Bay Charles Trockley ile birlikte ben de oradaydım. Kara oğlağa hemencecik âşık olan ve ne pahasına olursa olsun onu satın almak isteyen o küçük hanımın neşesi ne kadar çok hoşuma gittiyse, zavallı Bay Charles Trockley'in payına düşenin ızdırap olması da beni bir o kadar üzmüştü.

"Oğlağı satın almak mı?"

"Evet evet! Hemen şimdi! Hemen!"

Ve küçük hanım da, tıpkı o sevgili küçük hayvancık gibi heyecandan titriyordu. Uzun süreden beri o hayvanlardan yürekten nefret etmekte olan Bay Charles Trockley'e daha büyük bir kötülük yapamazdı ve belki

de bunun böyle olabileceği düşüncesi aklının ucundan bile geçmiyordu.

Bay Charles Trockley, bu alışverişi yapması halinde başına gelebilecek tüm sıkıntıları dikkate alması gerektiğini dile getirerek onu fikrinden caydırmaya çalıştı: nafile! Bu beyhude uğraştan vaz geçmek zorunda kaldı ve en nihayetinde, kızın babasına duyduğu saygıdan ötürü, yabani keçi çobanına yaklaşıp, kara oğlağı satın almak için pazarlık yapmak durumunda kaldı.

Miss Ethel Holloway oğlağa biçilen fiyatı ödedikten sonra Bay Charles Trockley'e, oğlağını Hôtel des Temples'in müdürüne teslim edip Londra'ya döner dönmez bu güzel hayvancık için uygun koşulları hazırlayacağını ve bir telgrafla onu en kısa zamanda kendisine göndermelerini isteyeceğini söyledi ve ardından at arabasıyla, kucağında meleyen ve titreyen oğlakla otele geri döndü.

Olağanüstü bulutların hayranlık uyandıran girinti çıkıntılarının arasında batmakta olan güneşle, tıpkı sınırsız bir altın ayna gibi ışıldayan denizin pırıltılarının buluşmasını ve göz kamaştırıcı ışığın kararmakta olan bulutların arasındaki demine doğru uzaklaşmakta olan siyah at arabasının içindeki o ince yapılı ve coşkulu sarışın genç kızı izlemiştim bir müddet; ki tüm bu görüntüler bana, neredeyse, bir rüyanın içindeymişim izlenimini vermişti. Sonra anlamıştım ki yurdundan; günlük yaşantısının olağan görüşleri ve duygularından bu kadar uzakta olmasına rağmen, mesafeleri ve zorlukları ölçmeksizin küçücük bir kara oğlağa karşı anında böylesine coşku dolu bir sevgi, böylesi güçlü bir tutku hissetmesi

ve istediği şeyi derhal yapan bu genç bayanda, Bay Charles Trockley'in hareketlerini, düşüncelerini, adımlarını, sözlerini, büyük bir ciddiyetle yöneten o katı anlayıştan eser bile olamazdı.

E peki öyleyse, küçük Miss Ethel Holloway'in mantığının olması gereken yerde ne vardı?

Aptallıktan başka bir şey olmadığı görüşünü savunur Bay Charles Trockley; her zaman öylesine vakur olan bu adamın güç bela bastırabildiği bir hiddete kapıldığını görmek, neredeyse üzüntü verici bir durum...

O hiddetin nedeniyse, kara oğlağın satın alınışını izleyen olgularda saklı.

Miss Ethel Holloway ertesi gün Agrigento'dan; Sicilya'dan Yunanistan'a, Yunanistan'dan Mısır'a, oradanda Hindistan'a geçmek üzere ayrılır.

Kasım ayının sonlarına doğru Londra'ya sağlıklı ve güvenli bir şekilde döndükten sonra, yaklaşık sekiz ay ve böylesine uzun bir yolculukta kaçınılmaz olarak gerçekleşmiş olan onca maceradan sonra, çok uzaklarda kalmış bir günde, Sicilya'daki Akragantini Tapınakları'nın harabelerini gezerken satın almış olduğu kara oğlağı hatırlaması adeta bir mucizedir.

Yani Miss Ethel Holloway, Londra'ya varır varmaz anlaştıkları üzere, kara oğlağın kendisine gönderilmesi için Bay Charles Trockley'e bir mektup yazmış.

Hôtel des Temples her sene haziranın ortasında, kasımın ilk günlerinde yeniden açılmak üzere kapanır. Miss Ethel Holloway'in oğlağını emanet ettiği otel müdürü

de, haziran ortasında oteli terk ederken, herhangi bir nasihatte bulunmadan, tam tersine hayvanın kendisine vermiş olduğu rahatsızlıktan bir hayli bunalmış olduğunu belli eden bir edayla küçük hayvancığı otel bekçisine bırakmış. Bekçi her geçen gün, yöneticinin giderken kendisine dediği gibi muavin konsolos Bay Trockley'in gelip oğlağı İngiltere'ye göndermek üzere kendisinden alacağı günü beklemiş ama kimseleri göremeyince, bir süre sonra düşünmüş taşınmış ve oğlaktan, onu küçük hanıma satmış olan çobana teslim ederek kurtulmayı kararlaştırmış. Eğer göründüğü üzere Miss, oğlağın kendisine yollanmasıyla artık ilgilenmiyorsa, çoban bu oğlağı kendisine bağışlanmış bir armağan olarak alabilirmiş; ama yok eğer konsolos yardımcısı gelir de oğlağı sorarsa, gelip çobandan onu geri alma, bakım ve mera ücretini kendisine ödeme sözü vererek oğlağı çobana vermiş.

Yaklaşık sekiz ay sonra Londra'dan Miss Ethel Holloway'in mektubu geldiğinde, Hôtel des Temples'in müdürü olduğu kadar, otel bekçisi ve keçi çobanı da kendilerini bir karmaşa denizinin tam ortasında bulmuşlar: İlki, oğlağı bekçiye emanet ettiği, bekçi çobana, çoban da bekçinin kendisine verdiği vaatlerin aynılarıyla oğlağı başka bir çobana emanet etmiş olduğu için. Bu ikinci çobandansa bir daha haber alamamışlar. Araştırmalar bir aydan fazla sürmüş. En nihayetinde günlerden güzel bir gün, Agrigento'daki muavin konsolosluk şubesine Bay Charles Trockley'e takdim edilmek üzere, pis kokular saçan, yer yer yolunmuş tüyleriyle kırmızıya çalan soluk renkli postu çamur ve gübreyle kaplı, boynuzlu, ko-

caman korkunç bir hayvan getirilmiş. Yasam koşulları gereği bu halde olan oğlak, alışageldiği ortamdan çok farklı olan bu garip yerde, derin homurtular ve titreyen melemeler eşliğinde başı hafif eğik, tehditkâr bir şekilde, bu adamın kendisinden ne istediğini sorar gibiymiş.

Velhasılıkelam Bay Charles Trockley böyle bir görüntü karşısında en ufak bir dehşete dahi kapılmadan, bir an bile duraksamadan her zamanki alışkanlığı gereği, nisanın ilk günlerinden, aralığın son günlerine kadar geçen zamanın hesabını yapmış ve gayet makul bir şekilde, o sevimli kara oğlağın pekâlâ şimdi şu pislik içindeki muazzam yaratığa dönüşmüş olabileceği sonucunu çıkarmış. Hiç tereddüt etmeden küçük bayana, Empedocle Limanı'ndan İngiltere'ye dönmekte olan ilk buharlı ticaret gemisiyle oğlağını kendisine yollayacağı cevabını vermiş. Boynunda Miss Ethel Holloway'in adresinin yazılı olduğu bir kartla o korkunç hayvanın limana ulaştırılmasını emretmiş. Burada Bay Charles Trockley'in kendisi, kendi haysiyetini ciddi bir risk altına sokarak, peşlerine takılmış bir sürü yaramaz velet eşliğinde, ayak direyen hayvanı bir iple çekip arkasında sürükleye sürükleye iskelenin rıhtımına götürmüş ve oğlağı, kalkışa hazırlanan buharlı gemiye bindirmiş. Ardından, Miss Ethel Holloway'in bu kabul edilemez yeğniliğinden değil de, babasına duyduğu saygıdan ötürü kabul ettiği görevini titizlikle yerine getirmiş olduğundan gayet emin bir şekilde Agrigento'ya geri dönmüş.

***

Dün, Bay Charles Trockley adeta yıkılmış bir halde evime, beni görmeye geldi. Ruh haliyle birlikte görüntüsü

de öyle kötü bir haldeydi ki, kendisine yardımcı olmak; ilk önce oturmasını sağlamak ve sonra da ona bir bardak su getirmek için derhal atıldım.

"Tanrı aşkına, Bay Charles Trockley, size ne oldu böyle?"

Henüz konuşamayacak durumda olduğu için cebinden bir mektup çıkarıp bana uzattı.

Sir H.W. Holloway'den, İngiltere'nin Lordlar Kamarası'ndan gelmişti mektup ve yüzüne dahi bakılamayacak kadar korkunç o hayvanı biricik kızı Miss Ethel'e gönderme cüretinde bulunmuş olma saygısızlığı yüzünden Bay Charles Trockley'e bir dizi sert söz, hakaret içeriyordu.

Zavallı Bay Trockley'in katlandığı tüm o rahatsız edici durumların bir karşılığı olarak edilen teşekkür buydu işte.

Ne yani, o aptal Miss Ethel Holloway ne bekliyordu? Satın aldıktan yaklaşık on bir ay sonra, Sicilya'daki antik Yunan tapınaklarının sütunları arasında çifte atan, her şeyden ürktüğü için tir tir titreyen, tüyleri pırıl pırıl parlayan o küçük kara oğlağın aynı şekilde kalarak Londra'ya geleceğini mi düşünüyordu? Mümkün mü yani bu? Bay Charles Trockley bu sorularla boğuşup durmak zorunda kaldığı için artık asla huzur bulamazdı.

Karşımda onu böylesi bir durumda gördüğümden, elimden gelenin en iyisini yapıp kendisiyle aynı fikirde olduğumu söyleyerek onu rahatlatmaya çalıştım: O Miss Ethel Holloway, sadece aşırı kaprisli olmakla kalmayıp, gerçekten de tamamen mantıktan yoksun bir varlık olmalıydı...

"Aptal! Aptal! Aptal!"

"Düşüncesiz desek daha iyi olur, sevgili dostum Bay Trockley." Sonra da çekinerek şöyle ekleme cüretini gösterdim: "Lakin görüyorsunuz, geçen nisan ayında, gözlerinde ve ruhunda o kara oğlağın sevimli imgesiyle ayrıldı buradan Miss. Hak verin, sizle aynı mantığı güdüp (açıkça görüldüğü gibi saçma), kendisine gönderdiğiniz o canavara dönüşmüş keçiyi aniden karşısında bulunca, gülümseyen bir yüz sergileyemezdi."

"Nasıl yani?" diye sordu Bay Trockley, aniden doğrularak ve bana gözlerini düşmanca dikerek. "Sizce bu durumda ne yapmalıydım öyleyse?

"Bay Trockley..." Mahçup bir şekilde aceleyle cevap verdim, "sizin uzak ülkenizin küçük hanımı gibi ben de size mantıksız görünmek istemem. Ancak ben sizin yerinizde olsaydım ne yapardım biliyor musunuz? Ya Miss Ethel Holloway'e kendisinin öpücüklerinden ve şefkatli kollarından yoksun kaldığı için sevimli kara oğlağının maalesef öldüğü cevabını verir ya da geçen nisan ayında satın aldığı hayvancığa birebir benzeyen mini minnacık ve parlak başka bir kara oğlak alırdım. Eminim ki Miss Ethel Holloway, o satın aldığı oğlağın on bir ay boyunca hiçbir değişikliğe uğramadan öylece kalamayacağını kesinlikle düşünemezdi." Ve şöyle devam ettim: "Gördüğünüz gibi, Miss Ethel Holloway'in tamamen mantıktan yoksun olduğunu kabul etmeliyiz ve siz, her zamanki gibi yine tamamen haklısınız, sevgili Trockley, aziz dostum."

BELLEK EMEKLİLERİ

Ne kadar da büyük bir şans, ne de güzel bir kader sizinkisi sevgili dostlarım: Ölülere kabristana dek eşlik etmek ve sonra hakkın rahmetine kavuşan sevdiğiniz biriydi ise, ruhunuzun derinliklerinde hissettiğiniz bir üzüntü ve kalbinizde açılan kocaman bir boşluk ile; yok eğer değildi ise, üzücü bir görevi yerine getirmiş olmanın verdiği haklı memnuniyetle evinize dönme saadeti... Cenaze merasimi gösterisinin ve ölüm düşüncesinin her defasında yol açtığı derin kederi ve yürekteki daralmayı dağıtma arzusuyla, günlük yaşantınızın olağan kaygılarına ve koşuşturmalarına geri dönersiniz. Ölen kişiyle ilgili hissedilenler ne olursa olsun fark etmez, herkes, bir hafiflik hissiyle döner evine. Zira cesedine gösterdiğimiz onca özene, çevresini sarıp ağlayışlarımıza o ağır, buz gibi, hareketsiz kaskatılığıyla umarsız bir zıtlık sergileyen ölü, en yakın akrabaları için bile -dürüst olalım

lütfen- korkunç bir yüktür. Cenaze kederinin bizzat ta kendisi -her ne kadar halen o yükün altında umutsuzca ezilmeyi denese ve bunu istediğini gösterse de- içten içe, bu yükten kurtulacağı anı iple çeker.

Ölülerinizi kabristanda bırakıp oradan uzaklaşarak -en azından o korkunç özdeksel yükten- kurtulursunuz, siz. Bu bir ızdırap, sıkıntılı bir hâl olacak önce, ama sonra, cenazenin eriyip gittiğini göreceksiniz; tabutun oraya, o çukura indirilişi ve elveda. Bitti gitti.

Sizce de bol değil mi sahip olduğunuz bu şans?

***

Banaysa, mezarlığa dek eşlik ettiğim tüm ölüler geri dönüyor. Gerisin geriye. Tabutun içinde ölü numarası yapıyorlar. Ya da, belki de kendilerince gerçekten ölüyorlar. Fakat benim için ölüye dönüşmüyorlar, yalvarırım inanın! Sizin için, tüm merasimle birlikte her şeyin bittiği an, benim için hiçbir şey bitmiyor. Ölüler de benimle birlikte dönüyor evime, hepsi. Evim dolup taşmış durumda. Siz öldüklerine inanıyor musunuz? Ne ölmesi! Hepsi canlı onların. Tıpkı benim gibi, sizin gibi canlı; hem de, önceden olduklarından daha canlı.

Sadece -bizden farklı olarak- göz bağları çözülmüş oluyor artık.

Neden mi? İyice bir düşünün: Onların nesi ölmüş olabilir? Her birininki farklı olmak kaydıyla, kendi kendilerine ve hayata yükledikleri o gerçekliktir ölen. Çok göreceli bir gerçeklik bu, inanın lütfen. Sizin değildi, benim değildi o gerçeklik. Öyle ki ben ve siz, yani her birimiz kendimize ve yaşamımıza göre görüyor, duyuyor ve düşünüyoruz. Bu demek oluyor ki kendimize ve hayata,

bize has bir şekilde değişken bir gerçeklik katıyoruz: Dış dünyayı tasarlıyor ve inanıyoruz ki orası bizim için nasılsa, diğerleri için de aynı şekilde olmalı ve o yarattığımız dünyanın tam ortasında, neşeyle yaşıyor; elimizde baston, dudaklarımızın arasında bir sigara, emin adımlarla yürüyoruz.

Ah efendiler, o gerçekliğe çok fazla güvenmeyin! Tek bir esinti yeter dostlarım, sadece tek bir esinti, o hakikati alıp uzaklara götürmek için. Hem iç dünyanızın mütemadiyen değiştiğini görmüyor musunuz? Sadece bir an öncesinden birazcık farklı görmeye, duymaya, düşünmeye başlar başlamaz değişir; yani bu demek oluyor ki, az önce sizin için gerçeklik olan şeyin, şimdi sadece bir yanılsamadan ibaret olduğunun farkına varırsınız. Ancak bununla beraber, bu yanılsamanın dışında da başka bir gerçeklik vardır belki, olabilir mi? Eyvahlar olsun! E peki öyleyse ölüm, tüm göz bağlarından tamamen kurtulma değildir de nedir?

İşte: Zavallı ölüler, kendi kendilerine ve hayata karşı yaratmış oldukları yanılsamadan epey arınmış durumdalar madem, benim halen oluşturmayı sürdürdüğüm yanılsamayla her zaman yaşayacakları tesellisini pekâlâ bulabilirler; ben yaşadığım müddetçe... Ve bu durumdan çıkar sağlıyorlar! Sizi temin ederim ki bunu kullanıyorlar.

***

Bakın: Yirmi seneden fazla bir süre önce, Almanların topraklarında (Tanrı onların arasında kalmaktan korusun!)[3] -Ren nehrinin üzerindeki Bonn şehrinde- Bay

3. Geçmişte yaşanan Alman işgallerinden dolayı İtalyanların Almanlara karşı olumsuz bakışları vardır. (ç.n.)

Herbst ile tanışmıştım. *Herbst* sonbahar demek ama Bay Herbst sadece sonbaharda değil, kışın da, yazın da, ilkbaharda da şapkacıydı; Pazar Alanı'nın bir köşesinde, Beethoven-Halle'in yanında bir dükkânı vardı.

Hâlâ oradaymışım gibi meydandaki o köşeyi görüyor, ışıklı dükkânlardan yükselip birbirine karışan kokuları duyumsuyorum, yağlı kokular... Bay Herbst'in vitrininin önündeki ışıkların açık olduğunu da görüyorum; dükkânının eşiğinde elleri ceplerinde, bacaklarını açıp dikilmiş duruyor Bay Herbst. Beni görüyor, başını hafifçe eğip Rhenish lehçesinin kendine has tınısıyla bana iyi geceler diliyor:

"Gute Nacht, Herr Docktor!"

Yirmi yıldan fazla bir zaman geçip gitti. O zamanlar Bay Herbst en azından elli sekiz yaşında vardı. Yani sözün kısası, şu anda belki de çoktan ölmüştür. Öyleyse de kendisi için bir ölüdür; benim için değil, lütfen inanın. Son zamanlarda Ren nehrinin üzerindeki Bonn şehrinde bulunduğunuz ve Pazar Alanı'nında, Beethoven-Halle'in yanındaki o köşede ne Bay Herbst'e ne de onun şapkacı dükkânına ait herhangi bir iz bulamadığınızı bana söylemeniz yararsız, ama tamamen yararsızdır. Onun yerine orada ne buldunuz? Başka bir gerçeklik, değil mi? Peki sizin bu bulduğunuzun, benim yirmi sene evvel orada bıraktığım gerçeklikten daha mı gerçek olduğunu sanıyorsunuz? Aynı yerden yirmi sene sonra geçmeyi bir deneyin sevgili bayım ve bakın bakalım şimdi orada bıraktığınızın yerinde ne var.

Hangi gerçeklik sonra? Benim yirmi sene evvelki,

dükkânın eşiğinde, elleri ceplerinde, bacaklarını açıp dikilmiş durmakta olan Bay Herbst ile olan gerçekliğimin, onun; yani Bay Herbst'in kendisiyle, dükkânıyla ve Pazar Alanı'yla olan gerçekliğiyle aynı olduğunu düşünüyorsunuz belki de. Fakat Bay Herbst kendi kendisini, dükkânını ve o meydanı kim bilir nasıl görmekteydi!

Yok, hayır muhterem efendiler: O benim bir gerçekliğimdi, sadece benim. Ben yaşadığım müddetçe ne değişebilir ne de yok olabilir ve hatta ebediyen bile var olabilir bu gerçeklik; birkaç sayfada onu ebedileştirecek edebi güce sahip olabilirsem eğer. Sonsuza dek olmasa bile, son zamanlarda Amerika'da yapılan hesaplamalara göre dünyanın dönmeye devam edeceği yaklaşık yüz milyon yıl süresince bile yaşayabilir.

***

Şimdi, nasıl ki şu anda bir ölü olup olmadığını bilmediğim Bay Herbst'in gerçekliği bana uzak; kabristanda son yolculuklarına uğurladığım diğer birçok ölünün gerçeklikleri de ondan çok daha uzaklara ve kim bilir nerelere gitmekteler. Onların hakikati yitip gitmiştir; ama hangi hakikat? Tabii ki kendi kendilerine yüklemiş oldukları hakikat. Peki ya ben, o hakikatin ne olduğunu bilebilir miydim? Siz bunun hakkında ne biliyorsunuz peki? Ben sadece, kendimce biçimlendirip onlara atfettiğim gerçekliği biliyorum. Benim yanılsamam bana göredir, onların yanılsamlarıysa kendilerine göreydi.

Ama o zavallı ölüler, göz bağlarını bütünüyle çözmüş olmalarının yanı sıra, benim illüzyonum hâlâ yaşamakta ve öylesine güçlü ki bendeki bu illüzyon, tekrar ediyo-

rum, mezarlığa kadar kendilerine eşlik ettikten sonra tek tek hepsinin, benimle beraber geri dönmekte olduklarını görürüm; ölmeden önce oldukları gibi, hiçbir değişim geçirmeden tabuttan çıkar, yavaş yavaş yanıma gelirler.

"Ama neden, dersiniz siz, ne diye kendi evlerine dönmek varken sizin evinize gelsinler ki?"

Ah canim benim! İstedikleri yere gidebilmelerini sağlayacak, kendilerine atfedecekleri bir gerçeklikleri yoktur ki artık... Hakikat asla tek başına var olmaz. Şimdi onların hakikatleri bende mevcut; dolayısıyla benimle birlikte gelmeliler.

Ah zavallı bellek emeklileri, onların bu yanılsamasız halleri, anlatılamaz derecede üzüyor beni.

En başta, yani son gösteri (cenaze alayının bitişinden bahsediyorum) son bulur bulmaz, kabristandan yürüyerek benimle birlikte geri dönmek için tabuttan çıktıklarında ölülerin hâl ve tavırlarında, kendine fazla güvenen, her şeyi kaybetmek pahasına, pek de hoş olmayan bir şekilde üzerindeki ağır yükü omuzlarından silkip atmış insanlardaki gibi umarsız bir hareketlilik olur ve bundan daha kötü bir duruma düşemeyecek olmalarına rağmen, yine de, nefes alıp vermek isterler. E tabii! Hiç değilse rahat bir nefes gerek. Orada, bir yatağın üstünde, ölü olmak uğruna kazık gibi kaskatı, hareketsiz geçen onca saat... Vücutlarını esnetmek ister, boyunlarını bir o yana bir bu yana çevirir, omuzlarını gerip gevşetirler. Gerinir, eklemlerini büker, kollarını sallar, bacaklarını ivedilikle hareket ettirmek isterler ki, beni birkaç adım geride bıraktıkları bile olur. Lakin elbette çok fazla

uzaklaşamazlar. Bana bağlı olduklarını, gerçekliklerinin ya da yaşamın yanılsamasının ki ikisi tam olarak aynı şeydir, artık sadece tamamen bende var olduğunu iyi bilirler.

Diğerleriyse -akrabalar ve birkaç arkadaş- ölen için ağlar, keşke simdi yaşıyor olsaydı diye ahlayıp vahlanır, ölünün bu veya o özelliğini anımsayıp, kayıplarından dolayı acı çekerler. Ancak bu ağlayışlar, ahlayıp vahlanmalar, anılar; çekilen bu acının hepsi, geçmişte kalmış olan, ölenle birlikte gömüldüğü düşünülen bir gerçeklik uğrunadır. Zira hiçbir zaman bu gerçekliğin değeri üzerine düşünmediler.

Onlar için her şey, ortada bir beden olması veya olmamasından ibarettir.

Onları, o bedenin yeraltına girmiş olduğundan değil de, bir seyahate çıkmış olduğundan dolayı artık orada olmadığı inancıyla avutmak yeterli olabilir aslında: Yola çıktı beden, gelecek elbet ama kim bilir ne zaman dönecek...

Hadi, her şeyi olduğu gibi bırakın: Odası döneceği güne hazır olsun mesela; yatağı yapılmış, yorganı hafifçe kıvırtılıp düzeltilmiş ve üzerine geceliği serilmiş. Mum ve kibrit kutusu komodinin üzerinde. Terlikleri koltuğun önünde, yatağın ayak ucunda.

"Yola çıktı. Dönecek."

Bu yeterli olurdu. Avunmuş olurdunuz. Neden mi? Çünkü siz, salt bedene bir gerçeklik yüklemektesiniz ki tam tersine beden, tek başına hiçbir realite barındırmaz. Öyle ki -ölü beden- ayrışıp ortadan kaybolmaya mahkûmdur.

"Aa tabii," diye haykırırsınız siz şimdi. "Ölü! İşte sen kendin diyorsun ölü beden parçalara ayrışır diye, peki ya canlıyken? O zaman bir hakikati vardı ama o bedenin!"

Sevgili dostlarım, yine en başa mı döneceğiz? Hakikatleri vardı tabii ki yaşarken; kendi kendilerine yükledikleri ve sizin onlara atfettiğiniz vardı ve biz bunların birer illüzyon olduğunu kanıtlamadık mı? Ölenin yaşarken kendisine atfettiği gerçekliği siz bilmiyorsunuz ve bunu bilmeniz mümkün değil, zira o sizin dışınızdaydı. Yani siz sadece, sizin ona atfetmiş olduğunuz gerçekliği bilebilirsiniz. Peki ya ona, bedenini görmeden de olsa, hâlâ bir gerçeklik veremez misiniz? Tabii ki evet! Eğer kendinizi, onun bir seyahate çıkmış olduğu inancıyla avutursanız olur. Hayır mı diyorsunuz? Gerçekten de bir seyahat için yola çıkmış olduğu zamanlarda, birçok defa, bedenini görmediğiniz halde ona bir gerçeklik atfetmemiş miydiniz peki? Kendisinin hayatta olup olmadığını bilmediğim Bay Herbst'e uzaklardan atfettiğim o hakikatin aynısı olmasın bu?

Hadi hadi! Peki ya neden ağladığınızı biliyor musunuz? Başka bir sebepten dolayı ağlıyorsunuz sevgili dostlarım; uzaktan yakından tasavvur bile edemeyeceğiniz bir sebepten. Ağlarsınız, çünkü ölen kişi size bir daha asla bir gerçeklik yükleyemeyecektir. Sizi bir daha göremeyecek olan kapalı gözleriyle, size bir daha dokunamayacak olan katılaşmış soğuk elleri sizi korkutur. Onun bu mutlak duyarsızlığı yüzünden huzur bulamazsınız. Yani sonuç olarak, tamamen o sizi bir daha duyamayacak olduğu içindir ıstırabınız. Bu demek oluyor ki,

sizin yanılsamanıza göre ölenle birlikte aynı zamanda, sizin kendi realitenizi ayakta tutan bir destek, bir avuntu düşmüş olur: *illüzyonun karşılıklılığı.*

Seyahat için yola çıktığında, siz onun karısına şöyle diyordunuz:

"Eğer o uzaktan da olsa beni düşünürse, ben onun için hâlâ yaşıyorumdur."

Ve bu düşünce sizi destekler, avuturdu. Şimdiyse o bir ölü ve siz artık şöyle demezsiniz:

"Ben ona göre artık yaşamıyorum!"

Bunun yerine şöyle dersiniz:

"O bana göre artık yaşamıyor!"

Tabii ki size göre yaşıyor. Yaşayabileceği kadar yaşayacak; yani ona atfettiğiniz gerçeklik oranınca hayatta kalacak. Gerçek şu ki siz ona her zaman çok değişken bir realite, tamamen sizin için yapılmış bir realite yüklediniz ve bunu kendi yaşantınızın yanılsaması doğrultusunda; onun kendi yanılsamasından çok az pay alarak veya hiçbir pay almayarak yaptınız.

İşte ölülerin neden bana geldiklerinin cevabı. Zavallı bellek emeklileri, tıpkı onlar gibi yararsız olduklarını kabul etsem bile bir beden olarak var olduğum müddetçe tam anlamıyla yanılgıdan kurtulamamış olacağım ve onlar da, göz bağlarından tamamen arındıkları hayatın boş yanılsamaları üzerine, benimle birlikte tatsız bir biçimde kafa yormaya gelirler böyle.

EBABİL İLE MİNİK KIRLANGIÇ

O küçük dağ kasabasına, her yaz üç ay boyunca yuva yapmaya gelen çiftin, yani *Ebabil* ile *Minik Kırlangıç'ın* gerçekte kim olduklarını ne ben bilirim ne de kasabalılar...

Postanede çalışan genç bayan uzun yıllar boyunca, o çift için gönderilen nadir mektuplardaki *k*'leri, *h*'leri, *w*'ları ve hem kadının, hem de adamın soyadlarında yer alan tüm *f*'leri bir araya getirerek insan sesine benzeyen bir ses çıkaramadığına dair yemin eder. Ama o postane çalışanı genç bayan, o iki soyadını doğru bir şekilde hecelemeyi başarabilseydi bile, bundan daha fazlasını bilebilir miydi ki?

Böyle olması daha iyi diye düşünürüm ben. Onları, tıpkı o küçük dağ kasabasındaki insanların çağırdığı gibi, yani *Ebabil* ve *Minik Kırlangıç* diye adlandırmak

daha iyi. *Ebabil* ve *Minik Kırlangıç* sadece, her sene yaz gelince, bilinmeyen bir yerden o küçük dağ kasabasındaki eski yuvalarına geri döndükleri için değil, orada kaldıkları süre boyunca her gün sabahtan akşama dek dur durak bilmeden gittikleri; daha doğrusu uçup gittikleri için de böyle çağrılırlardı. Ama tüm bunların yanı sıra başka bir sebepten; daha az şiirsel bir sebepten dolayı da böyle adlandırılmışlardı.

O yabancı bey oraya geldiği ilk sene, beyaz kısa pantolonunun üzerine Ortaçağ'dan kalma, uçuşan kuyruğuyla uzun, siyah tivilden olma antik bir ceket[4] giymemiş olsaydı ve tatil için gözlerden uzak, tenha bir yazlık ev arayışındayken, kasabanın aynı zamanda doktoru da olan belediye başkanının, Bastìa tepesi diye de adlandırılan yamaçın zirvesinde, kestane ağaçlarının arasında yer alan, tıpkı bir kırlangıç yuvası gibi mini minnacık olan villasını seçmemiş olsaydı, belki de o küçük dağ kasabasındaki hiç kimse onlara bu isimleri vermeyi düşünmeyecekti.

O villa ne kadar mini minnacıksa, o yabancı bey de bir o kadar koskocamandı; altın gözlüklü, kara sakallı, canlı kanlı, dev gibi koskocaman bir adam! Neredeyse gözlerinin hemen altında başlayıp yanaklarının üzerinde otoritesini kurmuş halde yüzünü istila etmekte olan karmakarışık kara sakalı ona ne karanlık ne de ürkütücü bir hava katmaktaydı; tam tersine, dinç gövdesinden dürüst, coşkulu ve güçlü bir içtenlik yayılırdı çevresine.

4. *Farsetto* sözcüğü için İtalyanca büyük sözlük "ceket" diyor ancak tek başına "ceket" *farsetto* sözcüğünü karşılamıyor. Bu yüzden bu sözcüğü *Ortaçağ'dan kalma antik ceket* şeklinde yazmayı uygun gördüm. (ç.n.)

Herkül gibi güçlü ve yapılı göğsünün üzerinde yukarıya doğru dimdik yükselen başıyla ve çocuksu bir ruhun coşkunluğuyla, sadece onun anlayabileceği türden mistik ve uzak çağrılara karşılık verircesine ya yukarıdaki dağın doruklarına ya da aşağıdaki vadinin sonsuzmuş gibi görünen derinliklerine; bir o tarafa, bir bu tarafa her an atılmak üzereymiş gibi görünürdü. Kan ter içinde ve nefes nefese, ya avucunda fosilleşmiş minik bir deniz kabuğuyla ya da dudaklarının arasına tutuşturduğu küçük bir çiçekle evine geri dönerdi; sanki o minik deniz kabuğu veya o küçük çiçek kilometrelerce uzaklıktan; ya dağın zirvelerinden ya da vadinin derinliklerinden onu aniden çağırmış gibi.

Ve onun böyle, o kuyruklu, siyah antik ceketle ve beyaz kısa pantolonla gidişlerini görüp de onu Ebabil diye adlandırmamak olur muydu hiç?

***

Minik Kırlangıç ilk sene, Ebabil'den yaklaşık on beş gün sonra; Ebabil evi bulduktan ve yukarıda, kestane ağaçları arasındaki yuvaya eşyalarını yerleştirip düzenledikten sonra gelmişti.

Aniden, Ebabil'in haberi olmadan gelmişti Minik Kırlangıç ve o yabancı beyi aradığını, kasabalılardan kendisini onun evine götürmelerini istediğini oralılara anlatmakta epey güçlük çekmişti.

Her sene Minik Kırlangıç, Ebabil'den iki veya üç gün sonra ve her defasında, tıpkı ilk sene olduğu gibi aniden, habersizce gelirdi. Sadece bir sene, Ebabil'den bir gün önce gelmişti. Bu, aralarında bir anlaşma olmadığı-

nı açıkça gösteriyordu ve besbelli, birbirlerinden haber almalarını engelleyen bazı ciddi ayak bağları vardı. Tabii ya, mektuplardaki posta pullarından anlaşıldığı üzere, aynı ülkenin iki farklı şehrinde yaşamaktaydılar.

Kadının bir kocasının olduğu ve her sene üç ay boyunca kocası tarafından serbest bırakılıp, kesin varış tarihini bile kendisine bildiremediği sevgilisini görmeye geldiği şüphesi kasabalılarda, ta en başından beri oluşmuştu. Ama sevgilisine varış tarihini bile bildiremeyecek kadar titiz bir gözetim altındaydı madem, nasıl olur da yaz mevsiminin üç ayının keyfini dolu dolu İtalya'da, tam bir özgürlükle sürebilirdi? O ciddi engellerle, bu tamamen hür olma durumu birbiriyle nasıl olurdu da çelişmezdi?

Belki de doktorlar, Minik Kırlangıç'ın güneşe ihtiyacı olduğunu söylemişlerdi kocasına ve o da bu sebeple karısını, her sene o üç aylık tatillere yolluyordu; güneşten çok, daha doğrusu güneş tedavisinden çok aşk tedavisi için İtalya'ya gittiğini bilmeden.

Ufak tefekti Minik Kırlangıç, sanki vücudu kanla değil de havayla doluymuş gibi teni saydam ve soluk renkliydi. Küçücük ve incecik yüzündeki, upuzun kirpiklerle gölgelenen şeffaf, açık mavi ve utangaç gözleri, neredeyse her şeye şaşkınca bakardı. Hafif bir esinti çıksa onu alıp uzaklara uçurabilir veya ona hafifçe dokunmaya kalksanız, eliniz değer değmez kırılıp bin bir parçaya dağılabilir izlenimi verirdi. Öyle ki onu, o coşkun ve atılgan, dev cüsseli koca adamın kollarında düşünmek, insanı neredeyse dehşete düşürürdü.

Ama o ince yapılı küçücük kadın, Minik Kırlangıç'ını yukarıdaki o villada sabırsızlıkla, vahşi hayvanların yavrularını severken aldıkları hâl gibi şefkatli bir heyecanla bekleyen o koskocaman adamın kollarına mutlulukla atılmak için her sene korkusuzca, kırılıp dağılmak ne kelime, biraz olsun bile incinebileceğini düşünmeden koşardı. O gücün içerdiği tatlılığının, o coşkunun sağlam ve güven veren hafifliğinin farkındaydı ve çılgınca kendini ona bırakırdı.

Her sene, Minik Kırlangıç'ın gelişiyle, kasabaya bir bayram havası yayılırdı.

En azından Minik Kırlangıç bunun böyle olduğunu düşünüyordu; zira onun içi bayram havasıyla doluydu ve bu coşku dışarıya da taşıyor, her yeri bir bayram şenliğine bürünmüş olarak görmesini sağlıyordu. Tabii ki, bayram değil de neydi peki? Dış cephelerine, zamanın kendine has, kırmızıya çalan bir sır giydirdiği bütün eski evler onun gelişini karşılamak için pencerelerini açar, çeşmelerin suyu gülücükler saçar, kuşlar neşeden çıldırmış gibi öterdi.

Minik Kırlangıç, yabancısı olduğu bu kasabanın dili yerine elbette kuşların dilinden daha iyi anlardı. Daha doğrusu, kasabalıların konuştuklarından hiç mi hiç anlamıyordu. Kuşların dilindense anlar gibi görünüyordu, çünkü her defasında yüzünü, Orte'den dağ kasabasına doğru yokuş yukarı çıkan ana yolun iki kenarında birer bekçi gibi dikilip yola eşlik eden uzun meşe ağaçlarının dalları arasında, bir oraya bir buraya sıçrayıp duran serçelerin cıvıltısına döner ve mutlulukla gülümserdi.

Valizlerle ve çantalarla dolu at arabası yavaş yavaş ilerler ve at arabasının sürücüsü zaman zaman arkasına dönüp her sene olduğu gibi yine yuvasına dönmekte olan Minik Kırlangıç'a gülümsemeden duramazdı. Bir yandan da, dilinden anlamayan bu küçük hanıma el işaretleriyle onun, Ebabil'in orada olduğunu anlatmaya çalışırdı: Evet evet, yukarıda, tam üç gündür; oradaydı işte, orada...

Minik Kırlangıç uzakta kalan dağa bakardı. Oraya, kestane ağaçlarıyla çevrili, süt mavisi bir sisin yükseldiği, güneş vurmayan o alana ve orada bir yerlerdeki, yukarıdaki o pembemsi noktayı seçebilmek için gözlerini zorlardı.

Sevgilisinin, içinde kendisini beklemekte olduğu rengi pembeye çalan villayı henüz göremezdi ama... İşte kasabanın tepesinde sapasağlam hüküm süren antik kale ve işte biraz daha aşağıda, mezarlığın yanında konumlanmış, yaşlı evsizler için kurulmuş, bir bekleme salonu edasındaki bakım evi... Yaşlıların her biri o bekleme salonunda, ismi ölüm olan hanımefendinin kendilerini odasına alacağı günü beklemekte...

Kasabanın eteklerinde, heybetli siyah meşe ağaçlarından oluşan koruluk, yukarıya doğru uzanan dolambaçlı ana yola doğru adeta eğilmekteydi ve o koruluğun altından her geçişinde Minik Kırlangıç aniden üşüyüp ürperir, neredeyse dehşete kapılırdı. Ama bu anlar çok uzun sürmezdi çünkü koruluğu geçer geçmez, Bastia tepesinin üzerindeki villa belirginleşirdi.

Ikisinin orada, o yukarıdaki villada, nasıl bir hayat

sürdüklerine dair hiç kimsenin gerçekten bir bilgisi yoktu. Lakin bunu hayal etmek kolaydı. Yaşlı bir hizmetkâr her sabah villaya temizlik yapmaya giderdi. Her sabah; Minik Kırlangıç ile Ebabil yuvadan kaçıp sarhoş bir neşenin ucuna takılarak uçup gittikten sonra. Yorulmak nedir bilmeden bir oraya bir buraya uçarlardı; ya yukarılara, dağın zirvesine ya da aşağılara, vadinin derinliklerine... Kırlara giderlerdi sonra, komşu köylere. Bazı zamanlarda Ebabil'i, kollarında bir çocuk gibi Minik Kırlangıç'ını taşırken görmüş olduğunu söyleyenler vardır.

Kasabadaki herkes onları, aşkın o capcanlı neşesiyle gezerken veya upuzun yürüyüşlerinin ardından yorgun bir halde kasabanın lokantasına yemek yemeye geldiklerini gördüklerinde memnuniyetle gülümserdi. Herkes onları görmeye öyle çok alışmıştı ki, ola ki Ebabil ile Minik Kırlangıç, birkaç yaz için o yukarıdaki yuvalarına geri dönmezlerse eğer, kasabadan bir tadın, bir sevimlilik halinin eksileceğini düşünüyorlardı. Doktor, villasını başkalarına kiraya vermeyi düşünmüyordu bile. Ne de olsa artık, geçen onca yıldan sonra, o ikisinin yeniden geri döneceklerinden emindi.

Eylül ayının sonlarına doğru önce Minik Kırlangıç, iki veya üç gün sonra da Ebabil ülkelerine dönerlerdi. Ama o birlikte oluşlarının son günlerinde yuvadan dışarıya bir anlığına bile çıkmazlardı. Bütün bir yılı kaplayacak olan mutlak bir ayrılığa kendilerini hazırlamak zorunda oldukları belli olurdu. Bir yıllığına ayrılmadan evvel birbirlerine sıkıca, uzun uzun sarılmalıydılar. Acaba gelecek sene birbirlerini yeniden görebilecekler miy-

di? Böylesine küçük, kırılgan ve güçsüz olan Minik Kırlangıç, Ebabil'in büyük gücünden destek almadan, onun aşkının ateşinden yoksun geçecek olan onca ayın buz gibi soğuğuna direnebilecek miydi? Belki de kışın o soğuk günlerinden birinde ölüp gidecekti; ya da belki de Ebabil, gelecek yaz, eski yuvalarına geri dönmekteyken, sevgilisini göreceği anı boşu boşuna beklemiş bir halde...

Yaz mevsimiyle beraber Ebabil de gelir, endişe içinde bir gün, iki gün, üç gün beklerdi. Üçüncü gün... Ve işte Minik Kırlangıç! Ancak her sene biraz daha zayıf, daha soluk; bakışları her defasında biraz daha ürkek ve daha kaygılı bir hâl almaktaydı Minik Kırlangıç'ın.

Ta ki yedinci yaz gelip çatana kadar...

***

Hayır hayır, Minik Kırlangıç değil; o, geç de olsa gelmişti. Gelmeyen Ebabil'di ve bu durum en başından beri tüm kasaba halkı için tam bir hayal kırıklığı olmuştu.

"Ama nasıl olur, gelmiyor mu?" "Daha gelmedi mi?" "Daha sonra gelecektir belki, değil mi?"

Doktor tüm bu sorularla kuşatılmış bir halde omuzlarını "bilmiyorum" dercesine kaldırıyordu. O nereden bilebilirdi ki? O da, birbirlerine âşık Ebabil ile Minik Kırlangıç'ın o hoş gösterileri kasabadan eksildiği için üzgün ve villası boş kaldığı için de canı bir hayli sıkkındı.

"Ev için onlara güvendim, geleceklerdi güya..."

"Tabii canım, kesin bir şeyler oldu; kesin başlarına bir iş açıldı..."

"Ebabil ölmüş müdür acaba?"

"Onun yerine Minik Kırlangıç'ın ölmüş olması daha büyük bir ihtimal!"

"Belki de kocası gerçeği öğrenmiştir..."

Bastìa tepesinin zirvesinde, kestane ağaçlarının arasındaki o pembemsi villaya; o tenha yuvaya herkes acıyla bakmaktaydı.

Kasabanın tamamına bir gün, aniden ve hızla o haber yayıldığında haziran çoktan geçmiş, temmuz bitmiş, ağustos da geçip gitmekteydi.

"Geliyorlar!... Geliyorlar!..."

"Ebabil ile Minik Kırlangıç, ikisi beraber mi geliyorlar?"

"Evet, beraber, ikisi de geliyor!"

Doktor, onunla birlikte o anda sağlık ocağında olanlar ve meydandaki kahvede oturan yazlıkçılar koşmuşlardı ama karşılarında buldukları, öncekinden daha da büyük bir hayal kırıklığı olmuştu.

Orte'den adım adım yukarıya çıkmakta olan at arabasının içinde Minik Kırlangıç varmış varmasına da ("varmış" laf olsun torba dolsun!) yanında Ebabil'den eser yokmuş. Başka bir adam varmış yanında zira; sarışın, iri yapılı, kare şeklindeki yüzü ciddi ve dingin.

Belki kocası... Ne belkisi, düpedüz o! Hatta kocasından başkası olamaz. Yasallık, insan şekline bürünmüş sanki. Gözlüklerin ardındaki bir çift oval gözün her bir bakışı haykırıyor adeta: *Yasallık.* Her hareketi, her davranışı: *Yasallık.* At arabasından iner inmez attığı her adım: *Yasallık.* Buram buram yasallık kokan bu adam, Fransızca yardım istemek için, aynı zamanda belediye başkanı da olan doktora doğru yürüdü ve ondan, bacaklarının üzerinde duramayacak durumda olan zavallı hastasını

taşımak için sedye rica etti. Bir villaya -ona dendiği şekilde- oradaki bir villaya...

"Tabii, çok iyi biliyorum, benim villam o..."

"Hayır efendim, lütfen dinleyin: Bana dendiği şekilde size tekrar ediyorum, bu villa çok yüksek bir yerde konumlanmış ve oraya çıkabilmek için hastamın bir araca, bir sedyeye ihtiyacı var."

Ah Minik Kırlangıç'ın o gözleri... Tüm bu konuşmalar sürüp giderken, at arabasının içinden nasıl da her şeyi açıkça dile getiriyorlardı: Böylesine eksiksiz, doğru kelimeleri mükemmelce seçmeyi ve kibar bir şekilde konuşmayı bilen o saygın ve kusursuz adam yüzünden ölmekteydi! Sadece onlar, o yaşlarla dolu gözler hâlâ yaşıyor ve artık ürkek bakmıyorlardı. Tam tersine bu yerleri bir kez daha görebilmiş olmanın verdiği neşeyle ama aynı zamanda da, ne yazık ki çok yakınlarda bir yerlerde kendisini beklemede olan ölümün o gözlere öğrettiği yeni ve belli bir hinlikle ışıldıyorlardı.

"Hadi gülün, hepiniz gülün yanımda, kahkahalar atarak gülün, koro halinde," diyordu gözlerinden o hinlik, at arabasının etrafında onlara bakmakta olan, dehşete düşmüş ve neredeyse üzüntüye gark olmuş olan bütün o insanlara. "Eksiksiz ve kibar konuşmayı böylesine iyi bilen bu titiz ve saygın adama kahkahalarla gülün! Beni sahip olduğu saygınlıkla ve şaşmaz, titiz netliğiyle öldürmekte olan bu adamdır! Ama benim için üzülmeyin, yalvarırım size; zira ben burada ölme lütfuna erişebildim. Üzülmek yerine bu adama kahkahalarla gülerek benim intikamımı alın. Ben ona sessizce, artık çok az bir

süreliğine ve sadece gözlerimle gülebilirim. Görüyorsunuz değil mi? Sizin Minik Kırlangıç'ınız ne hallere düştü böyle, görüyorsunuz. Uçarak gidiyordu bir zamanlar, en başlarda... Şimdiyse oraya, o yukarıdaki villaya sedyeyle taşınmak zorunda...

At arabasını çevrelemiş olan insanların gözleri Minik Kırlangıç'ın gözlerine kaygıyla sormaktaydı:

"Ya Ebabil? Senin Ebabil'in? Ebabil'ine ne oldu da gelmedi? Sen bu durumda olduğun için mi gelmedi? Yoksa o öldüğü için mi sen bu durumdasın?"

Minik Kırlangıç'ın gözleri belki de tüm bu endişe dolu soruları algılıyordu, lakin dudakları cevap veremezdi. Bu yüzden gözleri acıyla kapanıyordu.

Kapalı gözleriyle Minik Kırlangıç, bir ölüden farksız görünüyordu.

Elbette bir şeyler olmuş olmalıydı ama ne olduğu hakkında kimsenin bir bilgisi yoktu. Elde sadece varsayımlar vardı ki birçok varsayım öne sürülebilir ve kolaylıkla birçoğu üretilebilirdi bu durumda. Kesin olansa şuydu: Minik Kırlangıç yukarıdaki yuvasında yapayalnız ölmüş ve Ebabil'den bir daha hiçbir haber alınamamış.

MIMMA HATUN

I. Mimma Hatun'un Kasabadan Ayrılışı

Mimma Hatun çenesinin altına genişçe bir düğüm atarak başına bağladığı o güzel gök mavisi ipek eşarbıyla ne zaman kasabanın güneşli sokaklarından geçse, dantel uçları püsküllü, siyah ve uzun şalına mütevazı bir şekilde sarınmış olmasına rağmen dik duran, tertipli ve tertemiz, yaşam dolu minicik bedeninin ne buradaki dar sokakların çakıl taşlarının ne de oradaki büyük meydanın düz döşemelerinin üzerine en ufak bir gölge kırıntısı dahi yansıtmaz, buna gerçekten de inanılabilir.

Buna gerçekten inanılabilir, evet, zira bütün çocukların gözünde de, onu geçerken gördüklerinde bir anlığına kendilerini yeniden küçük birer çocuğa dönüşmüş gibi hisseden yetişkinlerin gözünde de, Mimma Hatun'un

gelişiyle getirdiği o farklı havayla birlikte, geçmekte olduğu yer ve onu çevreleyen her şey anında gerçekliklerini yitirir: Gökyüzü kâğıttan yapılmış gibi görünür mesela, güneş kıpkırmızı kristal bir küreye dönüşür; tıpkı Hz. Isa'nın doğum sahnesindeki kuyruklu yıldız[5] gibi pırıl pırıl ve yapay... Eski ve alçak evlerin üzerinde parıldayan o büyük altın güneşle ve tazelenmiş süt mavisi gökyüzüyle, tıknaz çan kuleli tüm o küçük kiliseleriyle, daracık sokaklarıyla, tam ortasındaki çeşmeyle birlikte büyük meydanıyla ve meydanın ucundaki ana kiliseyle birlikte bütün kasaba, Mimma Hatun geçer geçmez, Befana'nın[6] hediye olarak getirdiği kocaman bir oyuncak kutusuna dönüşür. Hani şu yepyeni olduğu için mis gibi tutkal kokusu eşliğinde açılan, içi tıka basa dolu oval kutudan tane tane çıkarılan oyuncak küpler gibi, Mimma Hatun'un çevresini kuşatan her şey birer oyuncağa dönüşür. Her bir küp pencereleri ve verandasıyla birer ev; ya yan yana dizilip yollara kenar olacaklar ya da oraya buraya serpiştirilip meydanı çevreleyecekler. İşte bu küp, diğerlerinden biraz daha büyük olanı, haçları ve çanlarıyla birlikte bir kilise bu. İşte bu da çeşme. Bunlarsa, yemyeşil yongalardan oluşan taçlarıyla ve dik durabilmeleri için altlarına yerleştirilmesi gereken diskleriyle beraber, çeşmenin etrafına konmak üzere tasarlanmış ağaçlar.

5. Noel vakti evlerde ve kiliselerde İsa'nın doğumunu anlatan anıtsal bir kurgu düzenlenir. Yani evin bir köşesine bebek İsa'nın, annesinin heykelcikleriyle ve kayan bir yıldız sembolüyle doğum anı canlandırılmaya çalışılır ki İtalya'daki bu gelenek Noel ağacından daha önemli kabul edilir. (ç.n.)

6. Befana: Noel tatilinin bitimi olan 6 Ocak gecesi süpürgesiyle uçarak gezen bir cadının adı. Evlere uğrar ve iyi çocuklara oyuncak, kötü çocuklara kömür hediye eder. Noel Baba İtalyan kültürüne ondan sonra girmiştir. (ç.n.)

Mimma Hatun'un mucizesi mi bu? Hayır. Çocukların ve onu geçerken gördüklerinde bir anlığına kendilerini yeniden küçük birer çocuğa dönüşmüş gibi hisseden yetişkinlerin gözünde Mimma Hatun'un yaşadığı dünya böyledir. Küçük çocuklara dönüşen yetişkinler... Elbette, zira Mimma Hatun'un karşısında hiç kimse kendisini yetişkin hissedemez. Hiç kimse.

Karşılarına geçip onlarla konuştuğu ve onları tek tek nasıl da uzaklardan, ama çok uzaklardan *satın aldığını* söylediğinde çocuklara sunduğu dünya böyledir.

"Nereden aldın bizi?"

"Eh, kim bilir nerelerden! Uzaklardan, ama çok uzaklardan..."

"Palermo'dan mı?"

"Evet, ta Palermo'dan buraya, geceleyin getirdim sizi. Uzun, upuzun yollar boyunca yürüyen iki beyaz atın sırtında taşıdığı, fildişinden, bembeyaz ve güpgüzel, çıngıraksız bir tahtırevanla hem de."

"Neden çıngıraksız?"

"Gürültü yapmamak için..."

"Karanlıkta mı?"

"Evet. Karanlık var tabii ama ay da var geceleyin, yıldızlar da... Upuzun yollar boyunca, dur durak bilmeden yürüyünce gündüzleri, elbette ki gece olur ve o tahtırevanla buraya geri dönüşümüz illa ki geceye rastlar: Sessiz sedasız... Kimseler görmeden, kimseler duymadan..."

"Neden ki?"

"Neden olacak, olur da biri görür veya duyarsa eyvahlar olsun! Henüz satın alınmış bir yavrucak hiç kim-

seyi görmemeli, hiçbir ses duymamalı. Yoksa korkabilir. En başında güneş ışığını bile göremez. Yoksa vay haline!"

"Nasıl satın aldın peki?"

"Babalar para kazanıyor ya hani, işte onların parasıyla... Evet, tabii, çok, çok parayla..."

"Flavietta'yı da mı çok parayla aldın?"

"Elbette, Flavietta iki yüz akçeden de fazla... Çok, çok daha fazla... Hele şu altın buklelerle, şu küçük bir çileğe benzeyen dudaklarla... Çünkü babası yavrucağının böyle sarışın, böyle kıvırcık saçlı ve böyle şaşkınca bakan koskocaman gözleriyle dünyalar güzeli olsun istemişti. Tatlım benim, inanmıyor musun yoksa bana? Sadece bu gözler için bile iki yüz akçe azdır! Tabii ya, mademki seni ben aldım, ne kadar verdiğimi bilmeyeceğimi mi sanıyorsun? Nini'yi de ben aldım evet, tabii ki... Hepinizi ben satın aldım, küçücük birer bebekken. Nini için biraz daha fazla ödedim ama. Çünkü Nini bir erkek ve erkek çocukları, canım benim, erkek çocukları daha fazla tutar. Erkekler büyüyünce çalışırlar çünkü ve çalıştıkça çok para kazanırlar, tıpkı babalarınız gibi. Ama bilir misiniz, babalarınızı bile ben satın aldım vaktinde. Ben, evet ya, ben... Tabii ki, çok, çok küçükken. Henüz hiçbir şey değillerken! Elbette: Geceleyin beyaz tahtırevanla, onları ben getirirdim annelerine, ruhları şad olsun. Evet, Palermo'dan ya... Onlar için ne kadar mı ödedim? Ohooo, binlerce, ama binlerce akçe gerekmişti babalarınız için..."

Çocuklar Mimma Hatun'a şaşkınca bakarlar. O her zaman yepyeni gibi duran güzel gök mavisi ipek eşarbı-

na bakarlar. Başının üzerinde ortadan ikiye ayrılmış, şakaklarında birer örgüye dönüşüp kulaklarının arkasından aşağıya doğru uzanan, halen simsiyah olan parlak saçlarına bakarlar. Üzerlerinde gözyaşı şeklinde iki koca küpenin asılı durduğu ve küpelerin ağırlığıyla sarkmış kulak memelerine bakarlar. İncecik göz kapaklarına ve upuzun kirpiklerle süslenmiş, ovalimsi gözlerine sonra. Geniş ve morumsu burun deliklerinin arasında kıvrılan, hafiften damarlı, yuvarlak burun ucuna. Hafiften sivrice çenesine ve çenesinin üzerinden fışkıran birkaç kıvrık metalik tüye... Bakarlar. Ama onu, gizemli bir havayla sarıp sarmalanmış gibi görürler. Bu tertemiz yaşlı kadın, kendi anneleri de dahil olmak üzere tüm kadınlar tarafından *Vaftiz Ana* diye çağrılır ki evlerine ziyarete gelişi, illa ki annenin iyi olmadığı zamana denk gelir ve onun gelişinden birkaç gün sonra... Onun ta uzaklardan, Palermo'dan satın alıp getirdiği bir tane daha kız kardeş veya bir tane daha erkek kardeş ortaya çıkar! O, Mimma Hatun, tahtırevanla getirir kardeşleri. Peki ya şu tahtırevan dedikleri şey de ne ola? Mimma Hatun'a uzun uzun bakar, biraz tereddütlü ve meraklı parmakçıklarıyla onun uzun şalına, elbisesine dokunurlar. Diğerlerinden pek de farklı görünmeyen, temiz, yaşlı bir kadın işte. Ama nasıl olur da, böyle ta uzaklara o tahtırevanla gidebilir? Nasıl bu dünyadaki görevi çocuk satın almak olabilir ve tıpkı Befana'nın evlere oyuncak dağıtması gibi o da çocukları getirip evlere bırakabilir?

Ama onlar, en nihayetinde... Ne? Hayır, onlar ne düşünmeleri gerektiğini bilmezler; ama içten içe hisseder-

ler: Şimdi burada, karşılarında duran, kendisine dokundukları şu yaşlı kadında belli belirsiz, gizemli bir şeyler vardır. Çocukları satın almak için ta uzaklara gider Mimma Hatun ve kendilerini de buraya o getirmiştir... Evet... Tamam, Palermo'dan alır çocukları ama Palermo'da tam olarak nereden? Yaşlı kadının bildiği ama onların, küçük çocukların bilmediği yerden... Değil mi ki Mimma Hatun kendilerini oradan aldı, demek ki onlar da mini minnacıkken orada bulunmuşlardı...

Çocuklar içgüdüsel olarak gözleriyle, Mimma Hatun'un ellerini ararlar. Elleri nerede? Orada, şalın altında... Neden Mimma Hatun ellerini hiç göstermez? Evet! Elleriyle asla dokunmaz. Çocukları öper, onlarla konuşur, gözleriyle, ağzıyla, yanaklarıyla mimikler yapar ama başlarını okşamak için ellerini asla şalın altından dışarı çıkarmaz... Tuhaf. İçlerinden biri, diğerlerinden daha cesur olan bir çocuk sorar:

"Ellerin yok mu senin?"

"Yüce İsa!" diye haykırır bunun üzerine Mimma Hatun. Çocuğun annesine doğru, oğlunun zekâsını vurgulayan, "ne bu böyle? Cin gibi adeta" dercesine bir bakış fırlatarak. Hemen ardından,

"İşte buradalar," diye ekleyip, yarım file eldivenler taktığı minik ellerini gösterir. "Nasıl, yok muymuş ellerim bakalım? Seni gidi küçük şeytan seni! Ey yüce İsa, nasıl sorular bunlar böyle..."

Sonra da ellerini şalının altına geri çekip gülmeye başlar. Gülüşlerini saklamak içinse, elleriyle içeriden şalını yukarıya doğru, burnunun üstüne kadar toplar ve şalıyla ağzını kapatarak gülmeye devam eder. "Hey

yarabbim!" Öyle çok güler ki, haç çıkarası gelir. "Bakın hele, bir çocuğun aklına neler gelebileceğine bir bakın!"

Elleri öylesine küçüktür ki, Noel gecesi her kilisede, saten astarlı sepet içinde sunağa taşınan bebek İsa heykelciklerinin yapıldığı balmumundan kalıpta iz bırakması için yapılmış gibi görünürler. Mimma Hatun, mesleğinin kutsallığını; doğumun bir ayin olduğunu yüreğinde hisseder ve çocukların gözünde bu ritüeli, edep örtüleriyle alabildiğine gizler. Yetişkinlerle konuşurken de asla o örtüleri yerinden oynatabilecek veya eksiltebilecek tek bir kelime dahi kullanmaz ve yere bakarak, olabildiğince az konuşur işi hakkında. Minik canları dünyaya getirme işinin her zaman mutluluk verici olmadığının farkındadır. Tam tersine, çoğu zaman o kadar üzücüdür bu iş, o minik varlıkların ilk nefeslerini alır almaz ağlamaya başlamalarının sebebi de budur onun gözünde. Zengin, varlıklı efendilerin evine getirdiği zaman bebekleri, o ev için gelen bebek bir şenlik olabilir ve hatta her zaman olmasa da, bebek için bile bir şenlik olabilir o evde dünyaya gelmek! Ama yoksulların evlerine -çok, ama çok- bebek getirme işi yok mu... Böyle zamanlarda Mimma Hatun'un kalbi daralır, içi ağlar. Ama kasabada bu görevi yerine getirme işi, yaklaşık otuz beş yıldır sadece onun sorumluluğu altındadır. Daha doğrusu bu konudaki tek uzman oydu, düne kadar.

Sonra Ana Kara'dan[7] yirmi yaşında, çokbilmişlik taslayan bir kız geldi. *Piyemonteli.* Kısacık eteği sarı, dara-

7. Burada *continente* sözcüğü (ing. Continent) geciyor. Sicilya bir ada olduğu için İtalya'yı adlandırma biçimlerinden biri de bu. Yani İtalya'yı kendi adalarından ayrı bir yermiş gibi görüyor Sicilyalılar ve orayı "kıta" diye çağırarak daha gelişmiş olduğunu da vurguluyorlar. (ç.n.)

cık ceketi yeşil ve tıpkı bir erkek gibi, ceplerinde elleri. Bir gümrük memurunun halen evlenmemiş olan kız kardeşi! Torino Kraliyet Üniversitesi'nden mezun. Tek el yetmez, iki elle haç çıkaracak cinsten. Hey yüce rabbim, henüz dünya evine girmemiş bu kızın kendine böyle bir meslek seçmesi olacak iş mi! Hele o küstahlıkları, o gösterişli tavırları yok mu! Bir alnına yazmadığı kalmış yaptığı işi! Genç bir kız... Böyle işler yapan gencecik bir kız... Tanrım ne utanç verici! Ne günlere kaldık böyle...

Mimma Hatun bu durumdan dolayı bir türlü huzur bulamaz. Kafasına taktığı kadife şapkayla ve şapkanın üzerinde rüzgâra karşı dikilen beyaz bir tüyle başı yukarıda, elleri ceplerinde, kısa eteğiyle genç ebenin meydanda salına salına yürüdüğünü görür görmez başını çevirir, elleriyle gözlerini örter. Hele o küstah ve aykırı topuklu ayakkabıların meydandaki taşların üzerinde adeta "ben geçiyorum, bana bakın!" dercesine çıkardığı gürültüye ne demeli?

Ama yok, o bir kadın değil, hayır, bir şeytan o! Tanrı'nın yaratmış olduğu bir varlık olamaz! Nasıl? Ne tabelası? Gerçekten mi? Evinin kapısının üzerine isminin ve mesleğinin yazılı olduğu bir tabela mı asmış? İsmi neymiş peki? Elvira... Ne? Bayan Elvira Mosti mi? Bayan diye mi yazmış bir de? Yani bu demek oluyor ki diploması var, öyle mi? Sertifika. Ne sertifikası, düpedüz utanç belgesi! Aman yarabbim, hiç olacak iş mi? O yüzsüz arsızı kim arar ki? Tecrübesi bile yok, hem nasıl tecrübesi olsun, mademki halen... tövbe tövbe![8] Baba, Oğul ve Kutsal

8. "Bakire" sözcüğü ağza alınmak istenmiyor. (ç.n.)

Ruh adına! Bunları da mı görmek varmış kaderimizde? Bizimkisi gibi bir kasabada hem de... Ne günlere kaldık hey Tanrım! Tüh tüh tüh...

Sonra Mimma Hatun, sanki önünde cehennem alevlerinin dillendiğini görüyormuşçasına, yarım file eldivenlerinin içindeki minik ellerini havada sallar.

"Hayır hanımefendi, sağolun, hem ne kahvesi hanımefendiciğim! Su, bir yudum su rica edeceğim ben. Kafam tamamen allak bullak!" der Mimma Hatun, ara sıra ziyaretlerine, ya da kendi deyimiyle, "bir göz atma"ya gittiği müşterilerinin evinde. Şeyin yaklaşıp yaklaşmadığını bilmek için gider bir göz atmaya... Yok mu herhangi bir hareket? Hiçbir şey mi yok? Tanrı'ya bırakmak en iyisi hanımefendiciğim, o bilir ne zaman geleceğini... Her halükârda kendisine şükretmeliyiz.

Şu durup durup bir göz atmaya gitmeler, Mimma Hatun'da neredeyse bir saplantı halini alır. O kız yüzünden kasaba kadınlarının kendisini karşılarına alacaklarına dair elbette herhangi bir korkusu olamaz. Ne münasebet, böyle bir şeyden korkabilir mi hiç? Zira kasabanın görgü ve terbiyesini almış, kutsal değerlere saygısı ve Allah korkusu olan bu kadınları gayet iyi tanır. Yok yok; rüyada bile olmaz öyle şey...

"Ama ben diyorum, diyorum işte, ah Bakire Meryem Ana... Beni korkutan, başımıza gelen bu rezaletin ta kendisidir. Bir sokak süpürgesi... Dünyanın altı üstüne karışmış gibi sanki... Çocuklar için tüm korkum, o masum yaratıklar için; düşünsenize hanımım! Tıpkı bir jandarma edasıyla konuşuyormuş, öyle diyorlar... Bütün ağza alın-

mayacak cinsten küfürleri bir güzel dillendiriyormuş. Öylesine açık, öylesine net bir biçimde, direkt söylüyormuş diyeceğini; gayet doğalmış gibi hem de. Körpecik bir kız bu yahu! Yok, ben artık laf bulamıyorum demeye, delirmek üzereyim hanımım, çıldıracağım yakında!"

Bu rezaletin gudubetliğine kendini öylesine kaptırır ki, kadınların ona üzüntüyle karışık bir sıkıntıyla baktıklarının farkına bile varmaz. Ona söyleyecek bir şeyleri varmış da, söylemeye cesaret edemiyormuş gibi görünürler. Hepsi ona hak verir, evet: "Gerçekten de bir rezalet... Böyle bir sokak süpürgesini eve almak mı, Tanrı korusun, gözlerden ırak! Ama... Şey... Ama elimizden ne gelir ki Mimma Hatuncuğum? Yapacak bir şey yok; keşke sadece o olsa... Bir de... Ama... Şey..." ve daha fazlasını söylemeye cesaret edemezler.

Bir gün pratisyen hekim, Mimma Hatun'un geçmekte olduğunu görünce yönünü değiştirir. "Onu görmedi mi yoksa? Tabii ki gördü! Onu gördü ve yönünü değiştirdi... Neden ki?"

Biraz sonra Mimma Hatun bunun sebebini öğrenir: O utanmaz kız abisiyle birlikte doktoru evinde ziyarete gitmiş. Elbette, kendisini tanıtmak ve kasabalılara kendisini önermesini istemek için gitmiş. Ana Kara'nın büyük şehirlerinde utanma yetisini kaybetmiş, doğru yoldan sapmış o yabancıların gayet iyi bildiği şekilde, kim bilir ne cilveler yaptı doktora. İşte, bunak doktorun hali ortada... Ne, diploma mı? E diplomanın ne alakası var? Aa, evet evet, aslında diplomasını göstermek için gitmişmiş... Hadi oradan canım! Ne yani, onlar böyle şeyleri

bilmez olurlar mı hiç? İki naz, iki cilve, mercimeği nasıl da fırına verirler. Şimdilerde yaşlılarda bile Tanrı korkusu kalmadı. Diploma ne yapabilir ki? Ne alakası var? Tecrübe gerek, tecrübe...

"Diploma da gerek Mimma Hatun," diye cevap verir iç geçirerek, oradan geçerken doktorun ondan yana yüz çevirmesini kendisine şikâyet ettiği eczacı. Bunun üzerine Mimma Hatun, gülümseyerek ve yarım file eldivenleriyle iki elinin parmak uçlarını birleştirip ellerini sallayarak:

"E peki sence benim diplomam mı var?" diye haykırır. "Otuz beş sene, tam otuz beş senedir hepiniz sayemde buradasınız ve siz de Sarino Bey, sizi de Tanrı'nın lütfuyla ben getirdim buraya; hepiniz yavrularımsınız benim. Palermo'ya bu yüzden ne çok yolculuklar ettim ben! İşte, işte şuraya bakın..."

Ve sonra Mimma Hatun, sokaktan geçerken eczanenin önünde durmuş olan topluca bir çocuğu kucaklamak için eğilir ve neredeyse yokmuş gibi görünen küçücük, ama halen büyük bir güce sahip elleriyle onu havaya, güneşe doğru kaldırır.

"Bunu da ben! Bunun gibi ne kadar çocuk görüyorsanız hepsini ben, ben almaya gittim Palermo'ya, hem de diploma miploma olmadan! Diploma da neymiş?"

Genç eczacı gülümser:

"Peki tamam Mimma Hatun, evet... Siz... Tecrübe gerek, elbette... Lakin..." sözlerini tamamlayamaz ve hâline üzülerek, sıkıntıyla bakar Mimma Hatun'a. O bile, başındaki belayı görmesini sağlamaya cesaret edemez.

Ta ki valilikten bol armalı ve mühürlü bir kâğıt gelene kadar. Matbu kâğıdın üzerindeki el yazısını iyi okuyamaz Mimma Hatun ama yazılanların o sahip olmadığı, ancak ilgili yasalara göre sahip olması gereken diploma hakkında olduğunu tahmin eder. Şifreli bir yazıyı çözmeye çalışırcasına kendini kaptırmış halde o kâğıdı okumak için uğraşırken bir zabıta, belediye başkanı adına kendisini çağırmaya gelir...

"Karısı için mi? Bu kadar erken mi?" diye sorar Mimma Hatun, canı sıkkın bir halde.

"Hayır, belediye binasına gelmen için," diye cevaplar zabıta, "bir bildiri hakkında görüşme yapman gerekiyor." Mimma Hatun kaşlarını çatar:

"Benim mi? Bu kâğıt yüzünden mi?" zabıta omuzlarını kaldırarak,

"Bilmiyorum; gelin ve görün," der.

Mimma Hatun belediye binasına gider ve bir hayli üzgün olan belediye başkanını ziyaret eder. O da zamanında, tıpkı sahip olduğu iki oğlu gibi Mimma Hatun tarafından Palermo'dan alınmıştır ve yakında, başkanın üçüncü yavrusunu almak için de Mimma Hatun'un tahtırevanına atlayıp yolculuğa çıkması icap edecektir. Ama...

"İşte burada Mimma Hatun, işte burada, bakın! Görüyor musunuz? Valilikten bize de gelen bir başka kâğıt daha. Sizin için, evet. Maalesef yapacak bir şey yok... Mesleğinizi uygulamanız yasaklanmış."

"Benim mi?"

"Sizin ya, çünkü diplomanız yok sevgili Mimma Hatun! Şimdi, yasalar..."

"Ne yasası!" diye haykırır Mimma Hatun kanı damarlarından çekilmiş bir halde... "Yeni bir yasa mı bu?"

"Hayır, yasa yeni değil. Ama burada uzun yıllardır sadece siz vardınız... Sizi tanıyor ve seviyorduk, size güvenimiz tamdı. İşte bu yüzden yasayı görmezden geldik. Ama şimdi biz de para cezası ödemek durumundayız Mimma Hatun! Şu lanet olasıca formaliteler, anlıyor musunuz? Sadece siz varken hiçbir problem yoktu. Ancak Şimdi o genç kız geldi ve sizin diplomanızın olmadığını öğrendi. Onu kimse evine muayeneye de çağırmayınca... Anlıyor musunuz? Yani durumu valiliğe bildirmiş ve sonuç: Artık mesleğinizi icra edemezsiniz. Mesleğinize geri dönebilmeniz için Palermo'ya bu defa gerçekten de gitmeniz gerekiyor. Üniversiteye, evet, tıpkı o genç ebe gibi, sizin de üniversiteden diploma almanız şart..."

"Ben mi? Palermo'ya mı? Hem de benim yaşımda, elli altı yaşında öyle mi? Otuz beş senelik meslek hayatından sonra ha? Beni böyle küçük düşürüyorlar, öyle mi? Ben, diploma? Hem de tam bir nüfus kütüğünü doldurmuş olduktan sonra? Ama nasıl? Nasıl yani diplomaya gerek var? Böyle şeyler için okuma ve yazma da bilmek gerekmez mi? Ben doğru düzgün okuyamıyorum ki! Bir de Palermo var... Ben ki bu kasabanın dışına adımımı atmamışım şimdiye dek, nasıl giderim oralara? Kaybolurum Tantı korusun! Benim yaşımdaki biri nasıl gitsin oraya? Hem ne için? O çokbilmiş kız yüzünden mi? Benimle yarışmak mı istiyor? Görmek isterim diplomasi ne kadar işe yarıyor... Hepsinin üstesinden gelirim evelallah! Hem bana ne öğretebilirler ki? Otuz beş yıllık tecrübe-

den sonra profesörlerden bile daha ustayım ben. Gerçekten ta Palermo'ya kadar gitmem mi gerekiyor? Nasıl? İki yıl mı?"

Zıplayıp duran sorulardan olma bir kanyon arasında akan, kızgın ve umutsuz bir gözyaşı seli içindeki Mimma Hatun'u durdurabilene aşkolsun. Belediye başkanı üzgün, o coşkulu seli durdurmak ister. Mimma Hatun'un içini boşaltmasını bekler, sonra yeniden onu yatıştırmaya çalışır.

"İki yıl çabuk geçer Mimma Hatun, tabii, biliyorum, zor, ama... Ne öğretmesi canım! Yok yahu sadece prosedür; o kâğıt parçasını almak için uygulanan bir formalite işte. Hiç değilse o sokak süpürgesine teslim olmamak için almalısınız diplomayı..." Sonra ona kapının eşiğine dek eşlik ederek ve elini omzunun arkasına hafifçe vurarak, tıpkı hayırlı bir evlat gibi öfkesinin geçmesi için Mimma Hatun'u güldürmeye çalışır: "Hadi, hadi... Siz ki Palermo'dan geçmediğiniz gün yok, ki bazen günde üç dört kez bile gidersiniz oraya, kaybolmanızın mümkünatı yok!"

Mimma Hatun kara şalını, altında gizlediği elleriyle, gök mavisi eşarbının üzerine doğru çeker. Küçük elleri alttan şalını sıkar ve gözyaşlarını gizlemek için şalıyla yüzünü örter. Çocuklar, o gök mavisi ipek eşarp! Doğumunuzun kutsal masalının baş kahramanı şimdi karalar giymekte, işte: Palermo'ya beyaz tahtırevan olmadan, nisaiye sanatını, *septisemi, antisepsi, oksiput anterior, makat presentasyon* okumaya gitmekte. Yasa böyle olmasını emrediyor. Mimma Hatun ağladıkça ağlar; bir türlü kendine

bir avuntu bulamaz. Okuması yok denecek kadar azken, büyük büyük uzman profesörlerin karmaşık biliminin içinde kaybolacaktır. Hem de orada, beyaz tahtırevanının masalıyla defalarca gitmiş olduğu Palermo'da...

"Hanımım benim, hanımım benim..."

Kasabadan ayrılmadan önce istifa etmeye gittiği müşterilerinin her birinin evinde koyverdiği o ağlayışlar yürekleri parçalar. Her bir evde, şalının altından artık sakınmasızca dışarı çıkardığı titreyen küçük elleriyle çocukların sarışın veya esmer kafacıklarını okşamak için eğilir ve saçlarının kıvrımları arasına öpücükleriyle beraber umutsuzca gözyaşlarını da bırakır.

"Palermo'ya gidiyorum... Palermo'ya gidiyorum."

Çocuklar şaşkınca ona bakarlar ve Palermo'ya gideceği için bu defa neden bu kadar çok ağladığına bir anlam veremezler. Bu seferki gidişin belki de orada, satın alınacak olan tüm o çocuklar için de bir felaket olduğunu düşünürler.

1. "Ama biz sizi bekleyeceğiz, merak etmeyin..." der anneler.

Mimma Hatun onlara yaşlarla dolu gözlerle bakar, başını umutsuzca sallar. Yaşamın kurallarının nasıl işlediğini böylesine iyi bilirken, nasıl bu acınası teselliyle avunabilir ki?

"Hanımım benim, iki sene beni beklemeniz mümkün mü hiç?" diye karşılık verir Mimma Hatun ve yüreği bin bir parçaya bölünmüş halde, siyah şalını mavi eşarbının üzerine çekerek kasabadan ayrılır.

Palermo... Mimma Hatun oraya akşamüzeri varır. Tren istasyonunun devasa meydanında un ufak hisseder kendini. Yüce İsa! Ay[9] mı bunlar? Nedir bunlar böyle? Yirmi... otuz civarında... Ne meydan ama! Bu ne muazzam yer böyle! Tamam da nereye?

"Buradan... İşte buradan..."

Işıklarca delinmiş dev gibi gölgelerden olma kâbuslar... Bütün o büyük binalar arasında kalan Mimma Hatun adeta körleşir: Yerde araba farlarının göz alıcı keşmekeşi, gökte sonu olmayan upuzun ve dümdüz caddeler boyunca sıra sıra dizilmiş ışıklı çizgiler; lambalardan olma kolyeler... Aniden önüne çıkan düşmanlar; kendisini bir oraya bir buraya zıplatan, koşuşturan insanların ve her bir yandan kendisine çarpan karmaşanın arasında kalır... Süratle geçip giden arabaların sağır edici gürültüsü... Hayatında ilk defa gerçekleşen tren yolculuğunun verdiği afallama ve baş dönmesi sonrasında, sürekli dehşet duygusuyla bölünen o hayret halinin içinde hissizleşir. Ey yüce İsa, tren yolu! Sürekli hareket eden, dönen ağaçlarla, oraya buraya serpilmiş evlerle birlikte kaçıp giden dağlar, ovalar... Uzak köyler ve arada bir, bir telgraf direğinin şiddetli çarpışı! Düdük sesleri, sarsıntının gürültüsü, ardı sıra gelen köprüler ve tüneller; gözlerin aniden körleşmesi ve sonra ışıktan kamaşması... Rüzgâr ve o gürültü patırtı fırtınasında boğulur gibi olma, karanlıkta... Tanrım! Ey yüce İsa! Tek hissettiği, içindeki

9. "Ay" ile kastedilen sokak lambasıdır. Öykünün geçtiği dönemde sokaklarda aydınlatma sadece büyük şehirlere özgü bir durumdu. (ç.n.)

kederdir ve o cehennemi kargaşanın ortasında güç toplamak için, içinde sıkışıp kaldığı kederi üzerinden yavaş yavaş koparıp atarak ondan uzaklaşmaya çalışır.

"Nasıl? Ne diyorsun?"

Hiçbir şey duymaz olur, yürümeyi bile unutur adeta. Kendisine eşlik eden yeğenine iyice sokulmuştur. Yeğeni... Genç adam, ailenin sancağı, tabii ya! Dünyanın efendisi o. İstediği gibi gülebilir, kendinden emin yürüyebilir. Elinden iş gelir. Burada, Palermo'da daha önce de bulundu; askerlik için, iki yıl.

"Nasıl?"

Evet, elbette, at arabası... Ne arabası? Tabii ya, at arabası, evet... Tabii ki! Koluna taktığı o koskocaman bohçayla nasıl şehre girebilir ve ta hana kadar o uzun caddeler boyunca nasıl yürüyebilir?

Şu bohçaya bak: İçinde tüm benliğini taşımakta ve Şimdi bedeniyle de o bohçanın içinde olmayı dilemekte Mimma Hatun; yeğeninin kolundan sarkan o bohçalanmış eşyalarının arasında. Bir kumaş parçasına dönüşmeyi diler ve sadece oradaki giysilerinin kokusunu duymak ister; artık başka hiçbir şey görmemek ve duymamak üzere...

"Bana ver şunu! Bana ver dedim!"

Bohçanın içinde olma duygusunu iyice hissetmek için o kumaş parçalarını, çamaşırları, giysileri kendisine yakın tutmak ister. Fakat ruhu dışarıdadır işte. Burada, korunmasızca, her bir yandan kendisine saldıran etkilenimler hezimetinin içindedir. Evet, diye cevap verir, evet, evet, lakin yeğeninin üzerinde konuştuğu hiç-

bir şeyi tam olarak algılayamaz. Hey Tanrım, neden her şeyi ona soruyor ki? O ki yeğeninin avuçlarının arasında küçücük bir yaratık gibidir şimdi, onun istediği her şeyi yapacak zaten: At arabasına evet, hana evet, ne ama ne isterse evet! Kendisini fırtınalı bir denizin tam ortasındaymış gibi hissetmektedir ki, at arabasına binmek bir sandala tutunmak, hana varmaksa kıyıya ayak basmak gibidir o anlarda Mimma Hatun için. Korkuyla düşünür: Üç günlüğüne burada olan yeğeni ona konaklayabileceği ve yiyip içebileceği bir yer bulduktan sonra kasabaya döndüğünde o burada, bu Babilonya'nın[10] içinde nasıl kalacak? Hem de yapayalnız ve kaybolmuş bir halde...

***

Hana gitmek için at arabasıyla geçmekteyken yeğeni Mimma Hatun'a, Marina Meydanı'ndaki panayırı görmeye gitmeyi teklif eder.

"Panayır mı? Ne panayırı?"

"Ölüler günü panayırı."

Haç çıkarır Mimma Hatun. Yarın ölüler günü ya... Palermo'ya 1 Kasım akşamı varır, Ölüler Günü'nün arefesi. İşe bak, o ki Palermo'ya her zaman yeni hayatlar satın almaya gelmişti buraya! Ölüler... Ama ölüler ada çocukları için Befana demek. Onlara armağanları Yaşlı Befana ocağın altısında getirmez. Armağanlar dağıtan kasımın ikisinde gelen ölülerdir. İki kasım... Büyükler ağlar, küçükler bayram yapar.

"Bu kadar çok mu insan var?"

Çok, saylamayacak kadar çok... Öyle çok insan var-

10. Karışıklık, düzensizlik. (ç.n.)

dır ki panayırda, at arabaları oradan geçemez. Bütün babalar, bütün anneler, nineler, dedeler, halalar, teyzeler, küçük yavrularına oyuncak almak için Marina Meydanı'ndaki Ölüler Günü panayırına gitmiştirler. Oyuncak bebek mi onlar? Bir nevi minik kız kardeşler aslında. Şunlarsa şekerden kuklalar, değil mi? Evet, onlar da minik erkek kardeşler. Evet, onlar, onlar... Uzak kasabasının çocuklarının yanılsamasında yıllar boyunca Mimma Hatun'un buraya, Palermo'ya gelip hayat sergisinden satın aldığı ve oraya, aşağıdaki kasabalarına fildişinden tahtırevanıyla getirdiği oyuncaklar. Ama gerçek oyuncaklar: Gerçek gözlü, canlı, minik elleri gerçek; soğuk, morumsu. Kundağa sıkı sıkıya sarınmış, minik ağızları salyalı; ağlayan oyuncaklar...

Evet ama şimdi o serginin gürültülü patırtılı gösterisinin karşısında Mimma Hatun'un gözleri, küçük bir kız çocuğununkinden daha fazla hayranlık içindedir. Öyle ki, o hayret dolu anlarda Mimma Hatun, kasabasının çocuklarının gözündeki o gizemli yolculuklar düşünü bizzat kendisinin temsil ettiğini bile düşünemez olur ki o düş işte şimdi burada, karşısında, neredeyse bir gerçeğe dönüşmekte. Sadece, rengârenk fenerler tarafından aydınlatılmış tezgâhların önündeki satıcıların keskin çığlıklarıyla çanların, düdüklerin, ıslıkların uğultuları; panayırın bin bir türlü gürültüsünün ve meydana doğru sürekli akmakta olan kalabalığın itiş kakışının arasında kaldığı için değil, aynı zamanda büyük şehrin korkusuyla birlikte sersemlik hissinin içinde gitgide büyümesinden dolayı da bunu düşünemez olur. Ayrıca

şimdi, o dönüşmüştür küçük bir kız çocuğuna ve büyü bizzat ona yapılmaktadır. Dahası, sevgili kasabasında etrafını sarıp sarmaladığını hissettiği o hava, yürüdüğü sokaklar boyunca ve girdiği evlere dek kendisini izleyen, büyük küçük herkesin kendisine saygı duymasını sağlayan; doğum olgusunun gizeminden sızan o masalımsı hava, artık burada çevresini kaplamamaktadır. Eski ve yıpranmış olan biricik kasabasının her bir evine yeni bebekler, yeni hayatlar getirirdi o havayla. Ancak şimdi o hava, acımasızca sıyrılmıştı üzerinden ve işte, tüm bu sergi kalabalığının tam ortasında neydi, kimdi artık? Sersemlemiş, biçare, zavallı ve yaşlı bir kadın. Düşünden buraya, bu sert gerçeğin tam ortasına parçalanıp yok olması için itip düşürmüşlerdir onu ve işte bir de bu yüzden, hiç bir şey algılayamaz duruma gelmiştir şimdi. Ne hareket etmeyi, ne konuşmayı, ne de bakmayı bilir durumdadır artık.

"Gidelim buradan... Gidelim buradan..."

Nereye? Buranın dışında herhangi bir yere, evet, bu kalabalığın dışına. Tabii ya, biraz sabırla yavaş yavaş buradan çıkmak çok zor olmasa gerek. Peki ya sonra? Kendi içinde kendini yeniden bulması, eskiden olduğu gibi kendinden emin ve huzurlu olması, işte bu zor olacak: Şimdi handa, yarın okulda...

***

Okulda kırk iki tane şeytan. Her biri etek giymiş delikanlılar gibi, kendilerini büyük gören, böbürlü bir havaya bürünmüş; aşağı yukarı hepsi, tıpkı o sevgili kasabasına Ana Kara'dan düşen genç kız bozması gibi. Dantel

uçları püsküllü, siyah ve uzun şalı bedenine mütevazı bir şekilde sıkıca sarınmış halde ve kafasındaki gök mavisi ipek eşarbıyla aralarında belirdiği o ilk gün hepsi Mimma Hatun'un başına üşüşür. Hah, işte nine karşımızda! İşte aydan gelen, ellerini göstermeye cesareti olmayan ve pek edepli olduğu için sürekli yere bakan ve halen bebekleri *satın almak*'tan bahseden, masalların ihtiyar ebesi! Karşılarında duran bu yaşlı kadına gerçek değilmiş gibi bakar ve dokunurlar.

"Mimma Hatun mu? Mimma Hatun ne? Soyadı yok muymuş? Jevola mı? Mimma Hatun Jevola? Kaç yaşındasın? Elli altı mı? Eh, üniversiteye başlamak için pek körpe bir genç kız sayılır! Otuz beş senedir ebe mi? Nasıl olabilir böyle bir şey? Yasalara aykırı olarak mı? Bunca yıl nasıl müsaade etmişler böyle bir şeye? Ah tabii, tecrübe, öyle mi? Tecrübeymiş! Tecrübeden fazlası gerekir! Simdi göreceksiniz neyin ne olduğunu!"

Derken, teorik kadın-doğum doktorluğunun genel nosyonlarının öğretimiyle görevlendirilmiş Profesör Torresi'nin sınıfa girmesiyle birlikte öğrenciler Mimma Hatun'u, kahkahalar ve büyük bir yaygara eşliğinde öne doğru iterek profesöre tanıtırlar:

"Ebe nine, hocam, ebe nine!"

Profesör Torresi biraz göbekli ve kel ama aynı zamanda atından henüz inmiş zırhlı bir asker edasındaki yakışıklı bir adamdır. Yukarıya kıvrılan gri bıyıkları ve bir yanağındaki küllü büyük beniyle (ah ne tatlı! Uçlarını özenle yukarıya doğru kıvırdığı bıyıklarının şeklini bozmamak için, ders yaparken sürekli o beni çekiştirir

durur) Profesör Torresi her zaman, disiplini koruma yetisiyle övünür ve o kırk iki şeytana gerçekten de evcilleştirilmeleri gereken kısraklarmış gibi davranır; adeta onları kırbaçlar ve mahmuz darbeleriyle dizginlerdi. Ama yine de zaman zaman, onların bazı şakalarına gülmeden edemez; daha doğrusu, etrafını çevrelediğini hissettiği hayranlık duygusuna bir karşılık olarak ara sıra öğrencilerine bir iki gülücük bağışlardı. Sınıftaki şamatayı duyunca önce yüzünü bir komutanın ciddiyetine bürümeye çalışır ama sonra karşısında o yaşlı ve acemi piyade erini görünce, o da biraz olsun bu durumun tadını çıkarmak için kendini koyvermek ister.

Mimma Hatun'a böylesine geç kaldığı için şimdi derslerini nasıl idrak edeceğini sorar. Şimdiye dek kendisi gebe (*hadi, dinle, dinle dedim! Yerine geç!*) şimdiye dek çoktan gebelik süreci fenomeninden, ta en başından doğuma kadar geçen (*sessizlik! Sessiz olun dedim! Çabuk yerine!*) doğuma kadar geçen süreyi uzun uzadıya anlatmıştır. Organik korelasyon yasası hakkında uzun uzadıya konuşmuştur. Şimdilerdeyse fetüs çap ölçümlerini işlemektedirler; örneğin geçen ders ön oksipital ve iki akromiyon çıkıntısı aralığının ölçümlerini incelemişlerdir. Bugünün konusuysa üst ilium kemiğinde, birbirinden en uzak noktaları birleştiren ideal hattın çapını bulmak ve siz bugün işleyeceğimiz bu konudan ne kadar anlayabilirsiniz ki? Tamam, tecrübe deyip duruyorsunuz. Lakin nedir tecrübe? Evet, dikkatle dinleyin, dikkat (ve Profesör Torresi yanağındaki kıllı beni çekiştirir, ay ne tatlı!): Deneyim örtük bilgidir. E peki bu yeterli olabilir

mi? Hayır, tabii ki yeterli olamaz. Yetebilmesi için bilginin örtük halden açık hale geçmesi gerekir; yani dışarı çıkması, dışarı çıkması gerekir ki böylece her parça birbirinden ayrı olarak görülebilsin ve her bir parça ayırt edilebilsin, tanımlanabilsin. Neredeyse elle dokunulabilir olsun ama öngörülü ellerle! Bunun tersi söz konusu olduğunda "tanınan" hiçbir şey asla "bilinen" olamaz. Bir isimler meselesi midir bu? Terminoloji meselesi mi? Hayır. İsim şeydir. İsim, içimizden dışarıya konmuş olan her bir şeyin bizde temsil ettiği kavramdır. İsim olmadan kavram da olamaz ve bu durumda "şey" içimizde tıpkı körmüş gibi öylece kalır; tanımsız, belli belirsiz.

Bütün öğrencileri ağızları açık kalmış bir halde bırakan bu açıklamadan sonra Profesör Torresi, Mimma Hatun'a yönelir ve sorular sormaya başlar.

Mimma Hatun profesöre afallamış bir şekilde bakakalır. Türkçe konuştuğunu sanır.[11] Cevap vermek zorunda kalması, o kırk iki şeytanın öylesine yüksek perdeden kahkahalar atmasına sebep olur ki, Profesör Torresi hayvan terbiyecisi prestijinin tehlikeye düşmekte olduğunu görür bir an. Onları sessizliğe, disipline çağırmak için bağırır, elini sertçe kürsüsüne vurur.

Mimma Hatun ağlar.

Sınıfta yeniden sessizlik sağlandığında profesör, sanki daha önce gülen kendisi değilmiş gibi öfkeli bir şekilde oflar ve sonra Mimma Hatun'a dönerek, böylesi bir cehaletle bu okula yazılmasının utanç verici olduğunu, bu yaşta körpecik bir kız gibi davranıp ağladığı için de

11. İtalyanlar, tuhaf ve anlaşılması güç olan karmaşık konuşmalar için "Türkçe konuşmak" deyimini kullanırlar. (ç.n.)

ayrıca utanması gerektiğini bağırır... "Hadi, hadi ama boş yere ağlama!"

Mimma Hatun başını evet anlamında sallayarak ona hak verir, gözyaşlarını kurular ve oradan ayrılmak ister. Ancak profesör sınıfta durmaya zorlar onu.

"Oturun şuraya ve burada kalıp dersi dinleyin!"

Ama ne dinlemesi... Mimma Hatun hiçbir şey anlamaz ki otuz beş yıllık meslek hayatından sonra her şeyi bildiğini sanırdı ama şimdi tam tersi, hiçbir şey bilmediğini görür; kelimenin tam anlamıyla hiçbir şey! Profesör dersin sonunda,

"Yavaş yavaş olacak, ümidinizi yitirmeyin!" diyerek onu cesaretlendirir.

"Ümidinizi yitirmeyin, yavaş yavaş olacak..." diyerek tekrar eder sınıf arkadaşları; o ağlayıştan sonra haline acımışlardır.

Profesör Torresi'nin bahsettiği o meşhur örtük bilgi bir süre sonra açık hale gelmeye başlar başlamasına da, peki ya Mimma Hatun böylece daha net görmeye başlar mı? Net görmek ne kelime, artık hiçbir şey göremez olur.

Daha önce kafasında doğum kavramı düşüncesi genel, tutarlı bir bütünlük arz ederken, şimdi ayrıştırılmış ve ufalanmış bir halde çıkar karşısına. Birçok küçük ayrıntının arasında adeta kaybolmuştur. Ayrıca bu detayların her birinin öyle ilginç ve zor isimleri vardır ki, Mimma Hatun bunların nasıl telaffuz edilmesi gerektiğini bile bilmez. Bunca ismi nasıl hafızasında tutacaktır? Sonsuz bir sabırla akşamları, kiralık odasının sefaletin-

de, bir gaz lambasının yandığı küçük masanın üzerine iki büklüm eğilmiş halde el kitabını heceleyerek elinden geleni yapar; adeta çırpınır.

2. "Ak - ro - akro - miii - akromi - yon - akromiyon..."

En nihayetinde, onca zorluk ve çektiği onca sıkıntıdan sonra anlamaya başlar, evet, yavaş yavaş anlar, bütün o detayları tek tek, coşkulu bir şaşkınlıkla öğrenir ve okulda, aniden ağzından komik haykırışlar fırlar:

"Ama bu... Ey yüce İsa, bunun adı böyle miymiş?"

Fakat o ismini öğrendiği şeyi doğum kavramından ayırma ve başka bir isimle tanımlama sebebinin mantığını kavrayamaz. Profesör ona sebebini gösterir, onu anlamaya zorlar ama bu sefer de o detay Mimma Hatun'un kafasında doğum kavramının bütünlüğünden daha da çok ayrılır. Detayın tek başına da bir anlamı olduğunu zorla kabul ettirir profesör ve nasıl ki detayların ardı arkası kesilmez, Mimma Hatun'un kafası da git gide karışır, kendini ayrıntıların arasında kaybeder ve o ayrıntıları birleştirip bütünün içinde birbirleriyle ilgilerini bir türlü idrak edemez.

Doğumevinde gerçekleşen uygulamalı kadın-doğum derslerinde, profesör Mimma Hatun'u deneme yapmak üzere yanına çağırdığında Mimma Hatun'un hali içler acısıdır. Sınıf arkadaşlarının tümü onun orada, provayı nasıl gerçekleştireceğini merakla beklemektedirler; zira şimdi Mimma Hatun, uzun yılları kaplayan tecrübesinin bizzat uygulama alanındadır. Tabii ya! Ancak profesör, Mimma Hatun'un bildiği gibi yapmasına izin

vermek yerine, ondan dillendirmeyi bilmediği şeyleri söylemesini ister. Ders gereği sözlü değil de uygulamalı çalışmak zorunda olduklarında bile Mimma Hatun'un yıllardır bildiği, yaptığı gibi davranmasına; yani kendi yöntemiyle o zamana dek hiçbir sorun yaşamadığı şekilde pratik yapmasına müsaade etmez. Profesörün onlara noktasını virgülünü öğrettiği biçimde; bilimin ilkelerine ve hijyen kurallarına uygun olarak davranmak zorundadır. Eğer ki Mimma Hatun kolları sıvayıp dersi uygulamaya koyulursa azar işitir; çünkü sözü geçen kural ve ilkeleri eksiksiz bir şekilde yerine getirmez. Kendini tutup her bir ilkeye ve kurala dikkat etmeye çabaladığı zaman da olmaz, yine azar işitir; çünkü bu defa da bocalamaya düşer, kafası karışır ve muntazam bir hızla ve şaşmaz bir güvenle hareket edemez; doğru dürüst bir şey yapamaz olur.

Ama sadece bütün o detaylar, bütün o ilke ve kurallar değildir ona böylesine engel olan. Bunlardan başka ve bunların hepsinden daha ciddi bir ayak bağı vardır içinde taşıdığı; tüm bu karmaşanın asıl sebebi: Yüreğinde, onun için hayatın anlamı demek olan, kimselere dokundurtmadan gözü gibi koruduğu o yere korkunç bir şiddet uygulanmışçasına acı çekmektedir. Yıllar boyunca kutsal, dokunulmaz saydığı görevinin gözler önünde gerçekleşen apaçık, kaba gösterisi karşısında öyle çok acı çekmektedir ki, acıdan yüreği sıkışır adeta –çünkü her annenin işlemiş olduğu aslî günahtan ileri gelen utanç ve acılar, sadece Tanrı'nın huzurunda ödenmelidir. Acı çeker ve o gösteriyi orada da, yapabildiği kadar edep ör-

tüleriyle gizlemek ister. Ama hayır, kalksın bakalım bütün o örtüler! Profesör onları havaya fırlatır ve cehalet ve ikiyüzlülük olarak adlandırdığı o örtüleri acımasızca yırtıp parçalar. Mimma Hatun'a kötü davranır ve bile bile, özellikle kirli küfürler sarf ederek onunla alay eder. Ya etraflarını çevrelemiş olan o kırk iki şeytana ne demeli? İşte bu arada, orada öylece, gözler önüne serilmiş bir halde duran o zavallı hastaya; inceleme ve deney nesnesi olarak yatmakta olan o çaresiz anneye hiçbir şekilde saygı duymadan, utanmadan çekinmeden, profesörün alaycı tutumuna ve küfürlerine kahkahalarla gülerler.

Dersler bittikten sonra odasında, küçük düşürülmüş olduğu için utanç ve kederle dolar içi ve ağlar; okulu bırakıp biricik kasabasına geri dönmenin belki de hakkında daha hayırlı olacağını düşünür. Mesleğini icra ettiği o uzun yıllar boyunca kazandığının bir kısmını kenara koyarak kayda değer bir birikim elde etmiştir ki bu para ona yaşlılığı boyunca gayet iyi yetebilir. Okulu bırakırsa, geri kalan ömründe huzurlu bir şekilde dinlenecek ve şimdiye dek yaptıklarından hoşnut bir şekilde etrafını, kasabasının bütün çocuklarını ve onların büyüklerini; yeni yetmeleri ve onların da daha büyüklerini; genç kızları ve delikanlıları ve onların annelerini, babalarını; upuzun yıllar boyunca hiçbir ilke ve kural olmadan, buna rağmen, peri masallarındaki o yaşlı ebe olarak fildişi tahtırevanıyla hayata getirtmeyi başardıklarının hepsini ama hepsini izleyerek vaktini geçirecektir. Peki ya o sokak süpürgesi? Zorbalıkla kendisini her aileye kabul ettirerek, kasabadaki yerini çoktan almıştır kesin...

Peki ya yenilgiyi kabul edip orada öylece elleri bağlı, istediğini yapmasına izleyici mi kalmalı?

"A yok yok, hayır!"

Hadi, silkin şu zavallı halden! Kasabana, başarının belgesi olan diplomayla geri dön ve bir taraftan Tanrı'nın gizemleri, diğer taraftan da doğanın işi olan şeyleri profesörlerin adlandırdıkları şekilde artık senin de bildiğini o yüzsüzün suratına haykırmak için düşürüldüğün yerden ayağa kalk, utancı ve kederi ez...

Ama onun o uzman elleri... İşte: Mimma Hatun onları gözyaşları eşliğinde, merhametle inceler. Bu elleri eskiden olduğu gibi hünerle kullanmayı artık becerebilecek midir? Öyle ki şimdi onlar, bütün o yeni öğrendiği bilimsel nosyonlar tarafından bağlanmış gibidir. Minicik elleri titremekte ve artık *görmemektedirler*. Profesör onlara bilimin gözlüğünü vermiştir ama aynı zamanda, bir daha onarılamayacak şekilde doğal görüş yetisini kaybetmesine de sebep olmuştur. Mimma Hatun mademki artık göremiyor, peki ya yarın, elindeki bu gözlükler ne işine yarayacaktır?

III. Mimma Hatun'un Kasabaya Geri Dönüşü

"Flavietta'yı da mı? Tabii ya küçük hanım, onu da... Ya ne sanıyordun? Elbette ki Palermo'dan, aksi mümkün olabilir mi hiç? Fildişi tahtırevanla ve babalarınızın parasıyla. Ne kadar mı? Eh, bin liradan fazla..."

"Hayır, akçe!"

"Ay, yanlışlıkla lira dedim! Akçe küçük hanımefendi, bin akçeden fazla yani... Ah canım benim, nasıl da lafımı düzeltirmiş! Al bakalım, bu öpücük senin için tatlım! Ve bir öpücük daha... Canım benim!"

Böyle konuşan kim? Bak sen hele! Piemonteli kıza bak... Bundan iki sene önce, elleri yeşil ceketinin ceplerinde, etek giymiş bir erkek gibi görünürdü. Oysa şimdi, şapkasını çıkarıp atmış, kasabanın kadınları gibi taranmakta ve başına, çenesinin altında genişçe bir düğümle bağladığı gök mavisi ipek eşarp takmakta. Ceketini de çıkarıp atmış ve üzerine Hint işi, dantelden uçları saçaklı, çok güzel, upuzun bir şal örtünmekte. O Piemonteli *kız*, evet, evet! Şimdi o da çocukları *satın almaktan* bahsediyor, tabii ya, fildişi tahtırevanla, Palermo'dan ve ne parasıyla dedin? Babbo[12] mu? Yaa, babbo diyor bizim Piemonteli; çünkü has İtalyanca konuşuyor o, *ya ne sandın*! Ayrıca öpücük göndermiyor, resmen *öpüyor* ve tıpkı kasabalı kadınlar gibi olan o üstü başıyla düzgün bir İtalyanca konuşması herkesin gönlünü fethediyor: Bak sen şuna ne de sevimli!

"Şalı bel kısmında biraz daha sık..."

"Evet, böyle, aynen böyle..."

"Şimdi de eşarba bakalım... Hayır, biraz daha öne çek eşarbı."

"Başının tepesinden, hah şöyle!"

"Genişçe... Biraz daha gevşek bağla eşarbı, aşağıya doğru; biraz daha aç... İşte aynen böyle, aferin!"

12. *Babbo* İtalya'nın bazı bölgelerinde (özellikle İtalyanca'nın doğduğu yer olan Toskana) "baba" demek için kullanılan, baba kelimesinin biraz daha sevimlileştirilmiş hali. (ç.n.)

Şimdi yoldan, gözleri mütevazı bir şekilde yere çevrik halde geçmekte; ama olur da kendini tutamayıp, muzipçe kaçamak bir bakışçık atsa etrafa veya sevimli gamzelerinin yer aldığı yanaklarının üzerinde bir gülücük belirse de arada bir, mühim değil; olacak o kadar. Ah ne şeker!"

Anne hanımlara bu sevimli genç ebe, "madam" diye hitap eder (*-Hürmetler, madam! -Hizmetinizdeyim madam!*) ve göbekleri burunlarındaki bu zavallı kadınların hepsi böyle çağrılmaktan pek hoşnut olurlar. Genç ebeden gördükleri muamele onlarda, sanki onlar da düzgün bir İtalyancayla konuşuyorlarmış ve sanki Ana Kara'nın bütün inceliklerini ve "medeniyet"ini tanıyorlarmış hissi yaratır ve böyle hissetmekten memnundurlar. Elbette ya, çünkü gayet iyi bilindiği üzere Ana Kara'da ona öyle denirken, şuna böyle denir, bu böyle böyleyken o öyle öyledir... Az bir şey mi bu? Tıpkı bir doktor gibi, bilimin kesin tanımlarıyla kendilerine her şeyin, her bir noktanın tek tek açıklandığını görmenin verdiği doyum az mı? Hem de o tanımlar kimseyi gücendirmeyen cinstendirler; zira doğanın kanunudur bu... Tanrım, demesi hoş değil belki ama gerçek Şu ki Tanrı böyle yaratmış bizi ve bu tanımlar kendimizi iyi ayarlamamız, bir problem olursa -seçme şansının olmadığı durumlarda bile- gerektiği gibi sorunla yüzleşebilmemiz, en azından neyin ne olduğunu ve doğumun neden sancılı olduğunu bilmemiz için gereken şeyler. Tanrı böyle olmasını emretmiş, tabii, elbette; Kutsal Kitap şöyle diyor: *"Ey kadınlar! Ağrı ile do-*

ğuracaksınız evlatlarınızı!"[13] Ancak ne sanıyorsunuz; Tanrı'nın hükümlerinin ilmini öğrenmek, nasıl olur da ona bir saygısızlık olarak kabul edilebilir? Mimma Hatun'un zavallı cehaleti, Tanrı'nın emrine razı gelmek gerektiğini söylerdi, işte hepsi o kadar. Ancak şimdi yerine gelmiş olan bu genç ebe, Tanrı'ya saygıda kusur etmiyor ve üstüne üstlük her şeyi, Tanrı'nın isteyip hükmünü verdiği doğanın kanunlarını; annelik cefasının ayrıntılarını tek tek açıklıyor.

Çocukların ağızları, gözleri, ayışığı altında, fildişi tahtırevan ve beyaz atlarla Palermo'ya yapılan o gece yolculuklarının harika masalının, bambaşka bir ses tarafından, bambaşka bir şekildeki anlatılışını dinlerken büyülenmişçesine açılı kalır. Çünkü masalın böylesine güzel anlatılışı onlara, sanki güzel bir masal kitabı kendilerine okunuyormuş, ya da masalı bizzat kendileri okuyormuş da masaldaki peri kitaptan bir anda fırlayıp karşılarına dikilivermiş gibi hissettirir. Ete kemiğe bürünmüş bir peri! Değil mi ki kendilerine oradan yeni kız kardeşler, yeni erkek kardeşler getiriyor, demek ki bu güzeller güzeli peri, tahtırevanla ay ışığı altında Palermo'ya gerçekten de gidiyor... Ona hayranlık duyarlar, hatta neredeyse ona tapmaktadırlar ve şöyle derler:

"Hayır! Mimma Hatun çirkin! Onu artık istemiyoruz."

Ancak asıl problem, halkın çoğunluğunu oluşturan yoksul kesimden kadınların da Mimma Hatun'u artık istemiyor oluşudur. Zira Mimma Hatun, avam tabakası

13. İncil.

işte ne olacak, onların doğumlarını acele acele yaptırmaya çalışır, acı çekmekte olan bu kadınların halini umursamaz ve sanki onların doğum sancılarından yakınmaya hakları yokmuş gibi davranırdı. Hatta sık sık, doğumu yaklaşan ve sancıları uzun sürmekte olan bir kadının yanındayken, olur da doğum sancıları başlayan bir hanımefendi için çağrılırsa, hali hazırda yanında durduğu zavallı kadını orada öylece bırakıp, diğerini sakinleştirmeye koşacak türden bir karaktere sahipti. Fakat şu yeni ebe öyle mi hiç -ah güzel kız! Kalbinin güzelliği yüzüne yansımış tatlı dilli kız!- hiçbir fark gözetmeksizin onlara da kibar davranmakta ve sancıları uzun sürse bile sabırla yanlarında kalmaktadır. Olur da varlıklı hanımefendilerden biri derhal ama derhal ebeyi yanına çağırtacak olsa, bu genç ebe güzel bir dille, ama asla tereddüt etmeden hemen gelemeyeceğini, çünkü doğumu yaklaştığı için acı çekmekte olan başka bir kadının yardımına muhtaç olduğunu ve onu bu halde bırakamayacağını söyler. Evet, aynen böyle! Birçok defa yaşandığı gibi! Şimdiye dek doğum sancısının ne demek olduğunu deneyimlememiş genç bir kız olarak merhamet duymayı böylesine iyi bilmesi ve zengin yoksul ayrımı yapmadan tüm kadınların aynı şekilde acılarını hafifletmeye çalışması da cabası. Şapkayı fırlatıp attı, bütün o kibirli hallerinden ve oraya gelirken üzerinde olan o hanım hanımcık havalarından sıyrıldı ve onlara ayak uydurmak; içlerinden biriymiş gibi görünmek için başına eşarp, omuzlarına uzun şal taktı ki şu yeni kıyafetler kendisine çok ama çok yakıştı!

Ya Mimma Hatun ne yaptı? Ne? Şapka mı? Evet ya, koşun koşun, gidip kendi gözlerinizle görün! Palermo'dan daha yeni geldi. Şapkayla, hem de şöyle koskocaman bir şapka takıp da gelmiş, oh Kutsal Meryem Ana, o hâl ne öyle! Tıpkı panayırdaki orgların üzerinde dans eden maymunlar gibi olmuş! Herkes onu görmek için evinden fırlar, yoldaki bütün büyük çocuklar, karnaval soytarısının ardından yaptıkları gibi ellerindeki çanak çömleği birbirine vura vura, Mimma Hatun'a evine dek eşlik ederler.

"Nasıl olur, şapka ha, gerçekten mi?"

Şapka ya, ne sandın? Tıpkı Piemonteli gibi o da gidip üniversiteden diploma almadı mı? Şapka takmayacak da ne yapacak? İki yıl öğrenim gördükten sonra... Hem de ne öğrenim ama! Palermo'ya gitmeden önce siyah olan saçlarına ak düşürmüş o iki yıl. Şimdi hekim efendi onunla tartışmaya girmeyi denemeyegörsün! Mimma Hatun ona, hekimin Türkçe'ye benzer kelimelerle süslediği dalavereleriyle artık oltaya takılmadığını gösterecek. Zira şimdi Mimma Hatun, o Türkçe'ye benzeyen kelimelerin hepsini tek tek hafızasına kazımış; artık onları hekimden bile daha iyi bilmektedir. Şapkaymış... Kasabalıların küçük kafalarının içinden geçen budalalıklara bir bakın hele! Üniversitede iki sene öğrenim görmüş olmanın bir sonucu ve verdiği haktır şapka. O kızlar, Mimma Hatun'la beraber okula gidip gelen o kızların her biri şapka takıyordu ve öyleyse tabii ki Mimma Hatun da şapka takmalıydı. Elbette, çünkü şimdi *ostre*... ha-

yır, *te... tretica* mesleği, yani işte *ostetrica*[14] mesleği daha önceki gibi icra edilmiyor. Doktorun yaptığıyla ebenin yaptığı arasında az bir fark var artık. Neredeyse aynı şeyleri öğreniyorlar. Peki ya sokakta kasketle dolaşan bir doktor gördünüz mü hiç?[15] Torino Üniversitesi'nden mezun Piemonteli kızla hem eğitim seviyesi hem de statü olarak, daha doğrusu her anlamda kendini aynı kefeye koyamayacaktı madem, ne diye gitti de diploma aldı? Ne diye üniversitede iki sene boyunca öğrenim gördü? Ne diye Palermo'ya gitti?

Piemonteli'nin artık şapka yerine eşarp ve şal taktığını duyduğundaysa Mimma Hatun'un şaşkınlıktan dili tutulur, renkten renge girer. Gerçekten mi? Şapkasını mı çıkardı? Eşarp mı takıyor? Şal mı örtünüyor? Cidden mi?

Mimma Hatun başka bir dünyaya tepetaklak düşmüş gibi hisseder kendini.

"Ama nasıl olur? E ne yapıyor peki? Nasıl konuşuyor? Bebekleri Palermo'dan satın aldığını mı söylüyor? Hem de tahtırevanla, öyle mi? Bak sen şu haine! Mimma Hatun'un ekmeğini almak için miydi yani? Elinden, almak için, ekmeğini ha? Katil! Kasabanın cahil halkının sevgilisi olmak için yani, öyle mi? Rezil! Peki ya kasabalılar... Nasıl! Bu sahtekârlığa kanıyorlar yani, öyle mi? Hem de onun, şimdi anlattıklarının hepsinin bir zamanlar birer saçmalık ve sahte edep örtüleri olduğunu söyleyen o hainin dolmasını mı yutmaktalar? Peki bu utanmaz mademki kasabada böyle, tıpkı Mimma Hatun'un otuz

14. Ebelik. (ç.n.)

15. Kasket köylü/kasabalı erkeklerin kullandığı bir aksesuar olup, doktor gibi üst tabakadan olan kişiler fötr şapka kullanırlarmış. (ç.n.)

beş sene boyunca doğal olarak yaptığı gibi mammanalık[16] seviyesine alçalacaktı, neden onu ta Palermo'ya gitmek ve üniversiteden diploma almak için iki sene boyunca eğitim almak zorunda bıraktılar? Neden olacak, sadece onun yerini kapmasına yetecek vakti kazanmak için tabii ki. Ekmeğini elinden almak; onun yaptığı gibi yapmak, onun giyindiği şekilde giyinmek ve daha önce onun dediği şeylerin aynılarını söylemek için. Rezil kepaze! Katil! Sahtekâr, hain! Ne bu böyle... Ey Tanrım, ne hallere düştük böyle... Ne bu, ne...

Mimma Hatun kan beynine sıçramış bir halde, henüz başından çıkarmadığı koca şapkasıyla öfkeden ağlar, ellerini sinirli sinirli oynatır. Bir ayağını kızgınca yere vurmasıyla şapkası yana doğru kaykılır ve ömründe ilk defa ağzından müstehcen bir küfür kaçar. Yok, hayır, bir daha o şapkayı kafasından asla çıkarmayacak, yok, yok, şimdi inadına kalacak şapka burada, burada işte kafasında! O yüzsüz şapkayı fırlatıp attıysa, Mimma Hatun da taktı bir kere ve bir daha da asla çıkarmayacak! Diploması var artık; Palermo'da kaldı, iki yıl boyunca ders çalışmaktan anası ağladı! Yaşlı bir köylü teyze, zavallı bir "mammana"cık değil; Palermo Krallık Üniversitesi'nden diplomalı bir "Ostetrica"dır o artık ve bundan böyle kasabada bu işi yürütecek yegâne kişi kendisidir.

Zavallı Mimma Hatun evinin küçük odasında küplere binmiş bir halde volta atıp dururken *ostetrica* diyeceği yerde durmadan *ostrètica* demektedir. Odadaki bütün objeler ona kaygıyla ve şaşkınca bakar gibidirler, zira iki

16. *Mammana* sözcüğü, geleneksel yöntemlerle ebelik yapanlar için kullanılıyor.

senelik hasretten sonra kendilerini sevinçle ve şefkatli okşayışlarla selamlayacağını düşünmüşlerdi. Lakin Mimma Hatun'da o sırada onları görecek göz yoktur. Durmadan söylenmektedir. O kızla yüz yüze gelmeyi istediğini dile getirmektedir. O kız işte (tam bu noktada müstehcen bir küfür daha fırlar ağzından), bakalım onun karşısında da fildişi tahtırevanlardan, çocukları satın almaktan falan bahsetmeye cüret edebilecek mi. Ve hemen şimdi, bir dakika bile kaybetmeden kasabanın hanımefendilerini de bir dolaşmaya çıkmak ister -böyle işte, başındaki o asil şapkayla, evet efendim!-. Acaba onlar da o ciğeri beş para etmez için, diplomasıyla kasabasına geri dönmüş olan Mimma Hatun'dan yana yüz çevirme cüretini gösterecekler midir?

Evden çıkar çıkmasına da, sokağa adım atmasıyla birlikte yeniden insanların hayret dolu bakışlarıyla kahkahalarına, doğmaları için annelerine yardımcı olup kendilerini bu dünyada ilk olarak kimin karşıladığını unutmuş olan terbiyesiz ve nankör yaramaz çocukların alaycı esprilerine maruz kalır.

"Ah sizi gidi köpek suratlılar sizi! Pislikler! O... çocukları..."

Mimma Hatun'un şapkasına meyve kabukları, taş fırlatır çocuklar ve etrafında hoplayıp zıplayarak, bağrışıp çağrışarak onun ardı sıra giderler.

"Mimma Hatun mu şu gelen? Ooo, hale bak..." der hanımlar, karşılarında gülünç ve acınası bir şekilde gerçekleşmekte olan gösteriye binaen. Çünkü Mimma Hatun, başında yana doğru kaykılmış koca şapkasıyla, kız-

gınlıktan ve ağlamaktan kızarıp şişmiş gözleriyle ne pahasına olursa olsun o hanımlara bir vicdan azabı gölgesi olarak görünmek ister -böylesine kötü bir duruma düşmüştür işte- ve o kızgınlıktan ve ağlamaktan kızarıp şişmiş, ta yüreğinin derinliklerinden gelen büyük bir acıyla dolmuş olan gözleri, hanımlarına adeta sitem etmektedir. Hatta o gözler neredeyse, onu Palermo'ya öğrenim görmek için zorla onların gönderdiğini ve o koskocaman şapkayla kendisini buraya onların geri getirttiğini haykırmak ister gibidir. O şapka ki, her ne kadar kafasına büyük gelse de, üniversitede iki yıl öğrenim görmüş olmanın bir meyvesi; yani doğal bir sonucu olmasının yanında, o hanımların kendisine ettikleri ihaneti de temsil etmektedir.

İhanet ya, ihanet tabii hanımefendilerim, bu bir ihanet çünkü, eskiden Mimma Hatun'un yaptığı gibi, başında eşarbı, üzerinde şalıyla yavrularınıza tahtırevan masalını ve babalarının parasıyla Palermo'dan satın alınan kardeşleri anlatan bir mammana istiyordunuz madem, Mimma Hatun'un şalını, gök mavisi ipek eşarbını ve yıllanmış masallarını o Ana Karalı yüzsüzün gasp etmesine izin vermemeliydiniz, ki üniversiteden çıkıp şapkasıyla buraya ilk geldiğinde, şimdi hileyle ele geçirdikleriyle ve Mimma Hatun'la dalga geçiyordu. Ona şöyle demeliydiniz:

"Yok cancağızım, olmaz. Senin gibi yüzsüz genç kız bozmaları tarafından alay konusu olmamak için Mimma Hatun'u Palermo'ya gidip iki sene boyunca eğitim almaya, onun da kafasına orada şapka takmaya sen zorladın

ve şimdi kalkmış burada başından o şapkayı çıkarıp atıyorsun, öyle mi? Öğrenim görmeye yolladığının yerini kapmak için eşarp ve şal takıp tahtırevan masalını anlatmaya mı koyuluyorsun? Senin bu yaptığına sahtekârlık derler. Ancak Mimma Hatun için böyle giyinmek, böyle konuşmak doğal bir durumdu. Hayır canım, sen Mimma Hatun'a ihanet etmektesin. Nasıl ki sen buraya geldiğin ilk zamanlarda şalla, eşarpla ve o eski tahtırevan masalıyla dalga geçiyordun, şimdiyse diğerlerinin, o büyük şapkayla ve üniversitede öğrenilmiş *ostetrica* ilmiyle alay etmesine mi yol açacaksın!"

İşte böyle hanımefendilerim, aynen böyle söylemeliydiniz o Piemonteli'ye. Yok eğer ki, evlatların nasıl yapılacağını ve nasıl yapılmayacağını da; yani her şeyi size bir doktor gibi gayet güzel bir şekilde en ince noktasına kadar açıklamayı bilen o "uygar" mammanayı artık gerçekten de daha çok seviyorsanız, öyleyse tıpkı bir doktor gibi gecesini gündüzüne katıp ders çalışmış ve kafasında şapkasıyla geri dönmüş Mimma Hatun'la alay edilmemesi için, o Piemonteli'yi şapkasını yeniden takmak zorunda bırakın.

Ama siz hanımefendilerim, omuzlarınızı çaresizce kaldırmakla yetinerek, size bir kere kontrole gelmiş, evet, hem de gayet güzel bir şekilde, özenle sizi muayene etmiş olan o diğer ebeyi yüzüstü bırakamayacağınızı Mimma Hatun'a ima etmektesiniz. Doğuma kadarki diğer kontroller için de halihazırda onunla sözleşmiş olduğunuzu dile getirmektesiniz. Gelecekteki olası hamileliklerinize gelince, kendinizi riske atmamak için, daha

fazla evlat sahibi olmak için çektiğiniz bunca acının artık yettiğini ve Tanrı'dan bu hamileliğin son olmasını dilediğinizi söylemektesiniz.

Mimma Hatun ağlar, hiç olmazsa biraz olsun çocuklarla avunmak ister ve onları kendine yakınlaştırmak için o koca siyah şapkayı, yaydığı dehşetiyle beraber kafasından çıkarır; ama nafile. Çocuklar artık onu tanımamaktadırlar...

"Ama nasıl olur," der Mimma Hatun ağlayarak. "Sen, Flavietta, sen ki bana o dünyalar güzeli gözlerinle bakardın. Ya sen Nini'm benim, nasıl olur? Artık beni hiç mi hatırlamıyorsunuz? Mimma Hatun'u unuttunuz mu? Ben gittim, babalarınızın paralarıyla ben gittim Palermo'ya sizi almaya; ben, fildişi tahtırevanla, yavrularım benim, gelin yanıma!"

Çocuklar yaklaşmaya yanaşmaz, hırçın bir şekilde ve düşmanca bir ona, bir dizlerinin üstündeki kocaman siyah şapkaya uzaktan göz ucuyla bakarlar. Mimma Hatun uzun bir süre boyunca gözlerindeki ve yanaklarındaki gözyaşlarını kurulamayı denedikten sonra, en sonunda, çocukların kendine yaklaşmasını sağlayamayacağını, tam tersine her şeyin daha da kötüye gittiğini görür ve başına şapkasını takıp oradan ayrılır.

Ama bütün kasabanın ondan yüz çevirmiş olması, Mimma Hatun'un düşündüğü gibi sadece o koca siyah şapkadan kaynaklanmamaktadır. Öfkesi ve inadı olmasa o koca şapkayı çıkarıp atabilirdi de ama ya ilim ne olacak? O gök mavisi güzelim eşarbı kafasından sıyırıp atmış ve onun yerine bu koskoca siyah şapkayı başına zor-

la takmış olan ilim... Geç kaldığı ve kötü öğrendiği ilim... Görme yetisini elinden alıp, kendisine gözlük vermiş olan ilim... Otuz beş yıllık tecrübesini engellemiş olan ilim... O yaşta, işkenceyle dolu iki yıla mal olmuş olan ilim... İlim, yok yok, şapka tamam da, ilimi çıkarıp atamaz ki Mimma Hatun ve işte asıl sorun budur; eyvahlar olsun ki onarılamayacak olan kötülük işte budur! Zira bu sorun şimdi, henüz bir senedir evli olmasına rağmen anne olmasına ramak kalan komşuda kendisini gösterir. Bu komşunun o akşam doğum sancıları öylesine şiddetlidir ki, dört odalı evinin içinde dört döner ama kendisine nefes aldırmayan acısını biraz olsun yatıştırabilecek bir köşe, ama sadece bir köşecik dahi bulamaz ve balkona çıkar, gökyüzüne bakar... Olamaz, ışıldamakta olan yıldızlar sanki kendisine garip bir şekilde bakmaktadır. Yıldızların bu delici bakışlarının her birinin etine acıyla battığını hisseder ve inlemeye, çığlıklar atmaya başlar; artık daha fazla bu acıya katlanamayacaktır! Biraz daha bekleyebileceğini, tabii ya, yarın sabaha kadar bekleyebileceğini söylerler ona. Ama genç kadın hayır der, eğer böyle devam ederse, sabaha varmadan ölmüş olacağını söyler. Piemonteli ebeye giderler ama hali hazırda başka bir evde başka bir doğumu üstlenmiş olduğu için o gece kesinlikle gelemeyeceğini, bu durumdan ötürü üzgün olduğunu söyler ve ekler: Kasabada artık aynı işi gören iki kişi olduklarına göre, hadi çabuk, Mimma Hatun'u çağırmayı deneyebilirler. Evet, evet, Mimma Hatun!

Eh? Ne? Mimma Hatun mu? Peki Mimma Hatun nedir ha? Delikleri kapamaya yarayan bir paçavra mı?

Mimma Hatun'un, o diğerinin adına "mümessillik" yapmaya hiç mi hiç niyeti yoktur! Ama en sonunda edilen dualara, yalvarışlara teslim olur, hiç aceleye getirmeden şapkasını yavaşça kafasına yerleştirir ve gider. Eyvahlar olsun: Tıpkı o diğeri gibi iki sene üniversitede öğrenim gördüğünü ve onun gibi işini iyi yaptığını; hatta, bilimin ilkelerinin hepsine ve tüm hijyen kurallarına eksiksiz uyarak ondan bile daha iyi yaptığını göstermek için eline geçen bu fırsatı kullanmadan durur mu hiç Mimma Hatun? Tanrı'nın belası! Bilimin o ilkelerinin hepsini tek tek herkese göstermek, o hijyen kurallarının her birini zor bir doğum yapmakta olan kadıncağızın üzerinde tek tek uygulamak ister. Öylesine çok gösterilecek, öylesine çok uygulanacak şey vardır ki, zavallı kadının ihtiyacı olana bir türlü cevap veremez Mimma Hatun ve öyle bir an gelir ki, diğer ebeyi; Piemonteli'yi çağırmak ve o zavallı anneyi ve yavrucağı ölümden kurtarmak isteniyorsa eğer ebeyle birlikte doktoru da, yıldırım hızıyla oraya getirtmek kaçınılmaz olur. Tüm o ilke ve kurallar tarafından doğumu engellenmiş, nefesi tutulmuş, boğulmak üzere olan zavallı anne ve yavrusu...

İşte bu olay Mimma Hatun'un artık gerçekten de sonu olur. Bu denemeden sonra hiç kimse -pek tabii haklı olarak- onun hakkında artık hiçbir şey duymak istemez. Mimma Hatun'sa tüm kasaba halkına karşı hırçınlaşmış bir halde, başından çıkarmadığı koca şapkasıyla artık her gün eczanenin önünde, doktorun bir angut ve ekmeğini çalmaya gelmiş olan o hırsız Piemonteli'nin ise küçük bir orospucuk olduğunu haykırarak yaygara ko-

parmak için meydana inmektedir. Bazıları Mimma Hatun'un kendini alkole verdiğini söyler, çünkü her gün kopardığı o yaygaralar sonrası evine dönerken umutsuzca ağlar da ağlar ve bu gayet iyi bilindiği üzere, genellikle alkolün sebep olduğu bir etkidir.

Küçük Piemonteli'yse bu arada, başındaki gök mavisi ipek eşarbı ve vücuduna sıkıca sardığı Hint işi uzun şalıyla bir evden diğerine koşar durur. Gözleri yere çevrik, mütevazı. Ve bazen kendini tutamayıp muzipçe kaçamak bir bakışçık atıverir etrafa ve sevimli gamzelerinin yer aldığı yanaklarının üzerinde bir gülücük belirir. Mimma Hatun'un bu hallere düşmesinin üzüntü verici olduğunu da esefle dile getirir. Zira onun kasabaya geri dönmesiyle üzerindeki yükün biraz olsun hafifleyeceğini umut ediyordu. Bir hafifleme, evet. Değil mi ki şu Sicilyalı mübarek babaların yeni evlatlar edinmek için harcayacak bol parası var, kendisinin de gece gündüz demeden, dinlenmeden etmeden tahtırevanla yolculuklara çıkması icap etmektedir. Bir yol arkadaşı olsaydı, fena mı olurdu yani?

Klasikler

Luigi Pirandello

Aydaki at

Şu attan, şu çılgın ayın ışığından, gökyüzünde gaklayıp duran şu kargaların gölgesinden uzağa... Hepsinden uzağa, çok uzağa, uzak... Uzaklara...

Klasik İtalyan edebiyatının büyük ustası Luigi Pirandello'dan içinizi ısıtacak, olağanüstü güzellikte beş öykü. Dünyamız önyargılarla, bitmek bilmez mücadelelerle doludur ama bir yandan da güzelliklerle çevrilidir. Aşkın, doğa sevgisinin, sadeliğin, bize her gün iyilik fısıldayan yılmaz yanımızın öyküleri...

15 TL KDV Dahil

ISBN 978-605-9315-47-0

alakarga.com.tr

alakargayayinevi alakargakitap alakarga_yayinlari